

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Lukáš Bayer

Civilní exekuce podle exekučního řádu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12.12. 2008

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

Lukáš Bayer
U Ryšánky 17
147 00, Praha 4

*„Rád bych poděkoval rodině za její trpělivost
a podporu při studiu“*

Lukáš Bayer

Obsah:

1) <u>ÚVOD</u>	4
2) <u>STRUČNÁ HISTORIE EXEKUČNÍHO ŘÁDU</u>	7
3) <u>VYKONÁVACÍ ŘÍZENÍ OBECNĚ</u>	9
4) <u>OSOBA EXEKUTORA</u>	12
5) <u>EXEKUČNÍ ŘÍZENÍ</u>	16
5.1 Nařízení exekuce a pověření exekutora	17
5.2 Účastníci řízení	20
5.3 Součinnost třetích osob	22
5.4 Exekuční příkaz	23
5.5 Doručování	25
5.6 Odklad exekuce	26
5.7 Odvolání proti usnesení o nařízení exekuce	28
5.8 Zastavení exekuce	29
6) <u>ZPŮSOBY PROVEDENÍ EXEKUCE NA PENĚŽITÉ PLNĚNÍ</u>	32
6.1 Exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů	34
6.2 Exekuce příkázáním pohledávky	36
6.3 Exekuce příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu	38
6.4 Exekuce prodejem movitých věcí	40
6.5 Exekuce prodejem nemovitosti	42
7) <u>NÁKLADY EXEKUCE OBECNĚ</u>	49
8) <u>ZÁVĚR</u>	53
9) <u>SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK</u>	59
10) <u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</u>	60
11) <u>SUMMARY</u>	62
12) <u>SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV</u>	64

1) Úvod

Tématem mé diplomové práce jsem zvolil Civilní exekuce podle exekučního řádu. Jedná se v našich právních podmínkách o relativně mladou právní problematiku, která se však v dnešní době dotýká velkého množství spoluobčanů.

Otázka nuceného výkonu při nesplnění určitých povinností je od pradávna vlastní většině právních řádů. Personální exekuce z dob minulých je v moderních státech vystřídána exekucí reálnou, která již není vedena přímo proti osobě dlužníka, ale proti jeho majetku. Určitou výjimku stanoví v právním řádu České republiky ustanovení § 273 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ), týkající se odnětí dítěte neoprávněné osobě.

Česká republika byla dlouhodobě kritizována za nedostatečnou garanci dodržování právního řádu, ochranu subjektivních práv a zákonem chráněných zájmů a nedostatečné naplňování Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, zejména v souvislosti s právem na spravedlivý proces. Vykonávací řízení častokrát přesahovalo délku řízení nalézacího a vynutitelnost přiznaných práv byla rovněž nedostatečná.

Podstatnou vlastností práva je vynutitelnost zachovávání právních norem státní mocí. To vyjadřuje i čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, který na ústavní úrovni zaručuje právo na soudní ochranu. Před účinností zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu bylo pro oprávněné velmi obtížné domoci se tradičním výkonem rozhodnutí svého práva na povinném. Po vyhraném soudním sporu častokrát docházelo k tomu, že díky nepružnému výkonu rozhodnutí nebylo soudem přiznané právo uspokojeno.

Institut soukromého exekutora vznikl tedy zejména z důvodu neudržitelnosti soudního výkonu rozhodnutí jako jediného nuceného procesního prostředku k vymáhání přiznaných práv. Stěžejním zákonem v exekučním řízení je zákon č. 120/2001 Sb., zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (dále jen exekuční řád, EŘ). Jedná se o zcela průlomový zákon do pravomoci soudů, neboť část jejich pravomocí byla přenesena na fyzické osoby – soudní exekutory.

Právní řád České republiky nemá však s institucí soukromého exekutora potřebnou historickou zkušenost, což způsobovalo a stále způsobuje do značné míry

problémy s jeho aplikací. Nejasnosti mají nejen účastníci řízení a jejich advokáti, ale bohužel i sami exekutoři a dokonce i soudy.

V desetimilionové České republice bylo od účinnosti exekučního řádu nařízeno bezmála dva miliony exekucí. Z tohoto ohromujícího čísla si snadno uvědomíme, že v zásadě každý občan má příbuzného nebo osobu v okruhu svých přátel, proti nimž je nebo byla exekuce vedena.

Exekuční řád patří podle mého názoru k jednomu z nejdůležitějších zákonů, které byly po roce 1989 přijaty v oblasti justičního práva a jeho dopad na běžného občana je v dnešní době zcela nezpochybnitelný. Jedná se o velmi kontroverzní zákon, který má od svého vzniku mnoho příznivců a zcela jistě ještě více odpůrců. Na nedostatky v exekučním řádu, zejména pak na nepřiměřenost způsobu provedení exekuce poukazoval i Český helsinský výbor.

Zásada přiměřenosti obsažená v OSŘ, jež se k exekučnímu řádu užije subsidiárně, nebyla nikdy exekutory zcela respektována. To vedlo k duplicitnímu vtělení této zásady přímo do exekučního řádu. Důvodem porušování může být však i nemožnost odhadnutí efektivity vydaného exekučního příkazu na majetek povinného. Exekutor může jen velmi těžko odhadnout, zda jím vydaný příkaz bude stačit k uspokojení nákladů exekuce, nebo bude nutno vydávat další exekuční příkazy. Navíc jakékoliv prodlení s vydáním příslušného příkazu může ohrozit úspěšné skončení exekuce.

Nejedná se dozajista o kvalitně sepsanou právní normu, avšak skutečnou podobu dává schválenému zákonu vždy až aplikační praxe. Do roku 2004 prakticky chyběla judikatura Nejvyššího a Ústavního soudu a soudy nižších stupňů rozhodovaly značně protichůdně. To způsobovalo určité zmatky a přehmaty při aplikaci exekučního řádu. Současná, do jisté míry již sjednocená, judikatura soudů spolu s dílčími novelami, dává do budoucna naději v přehlednější rozhodování o tak důležitých otázkách jako je vymáhání práv v majetkoprávních vztazích.

Ve své práci se pokusím přiblížit právní základ exekucí tak, jak ho náš právní řád upravuje v dnešní době. Otázkou zůstává, do jaké míry zůstane tato práce aktuální i v budoucnu.

Po úvodní části a stručném historickém exkurzu obecně se budu věnovat vykonávacímu řízení, dále osobě exekutora, který hraje nezastupitelnou roli v celém exekučním řízení. V dalších kapitolách se zaměřím na pověření exekutora provedením exekuce a na jednotlivé exekuční příkazy, jimiž exekutor určuje průběh

exekučního řízení. Budu se zabývat takovými příkazy, se kterými se má běžný člověk největší pravděpodobnost setkat ve chvíli, kdy je proti němu exekuční řízení vedeno. V jednotlivých kapitolách se pak věnuji vybraným institutům exekučního řádu. Závěrem se zamyslím nad budoucím vývojem exekučního řízení.

2) Stručná historie exekučního řádu

Moderní exekuční řízení má kořeny v již v Rakousko – Uhersku. V roce 1870 byl poslaneckou sněmovnou přijat Návrh civilního řádu soudního pro země rakouského mocnářství nepatřící ke koruně uherské. Tento návrh se však již nedostal do panské sněmovny, neboť říšská rada byla rozpuštěna. Teprve v roce 1896 došlo k přijetí Exekučního řádu, a to s účinností od roku 1898.

Nově vzniklá Československá republika v roce 1918 recipovala právní řád Rakousko – Uherska. Vznikl tedy právní dualismus. V českých zemích platil rakouský právní řád a na Slovensku a v Podkarpatské Rusi uherský právní řád. Do vynuceného zániku tzv. meziválečného Československa nedosáhly unifikační snahy konečného uspokojivého výsledku.

Konečnou unifikaci civilního řízení přinesl až zákon č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád. V roce 1963 byl přijat nový kodex OSŘ, zákon č. 99/1963 Sb., platící s četnými novelami dodnes.

Po pádu komunistického režimu zůstal OSŘ nadále v platnosti a dlouhou dobu byl jedinou možností nuceného výkonu soudních i jiných rozhodnutí v České republice. Dnes je možno vedle tradičního postupu výkonu rozhodnutí podle části VI. OSŘ, který se ukázal v době tržní ekonomiky jako nedostatečně pružný, využít mimo jiné (například podle zákona č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách) nové možnosti výkonu rozhodnutí, které nabízí exekuční řád. V České republice došlo tedy k dvojkolejnosti v možnosti vymáhání pohledávek.

„Do dnešního dne existuje institut soudních exekutorů v zhruba 21 státech světa.“¹ V postkomunistických zemích byl již institut soudního exekutora, na kterého stát přenesl část svých mocenských pravomocí nezbytných k efektivnímu vedení exekučního řízení, zaveden ve všech okolních zemích - v Polsku, Maďarsku a ve Slovenské republice (zákon č. 233/1995 Z.z.). Zejména ze slovenského exekučního řádu čerpala česká politická reprezentace inspiraci, neboť jsme s tímto státem historicky spojeni a sdíleli jsme spolu po celá desetiletí společný právní řád. Česká politická reprezentace se při tvorbě EŘ vyvarovala zejména podcenění nároků na vzdělání soudního exekutora, kdy ve Slovenské republice postačoval vysokoškolský titul Bc., což posléze přineslo vlnu kritiky a následnou novelizaci. Slovenská republika se stejně jako Česká republika potýká s výrazným každoročním nárůstem

¹ Hlavsa, P.: Exekuční řád s poznámkami a prováděcími předpisy, Linde Praha 2008, str.10

nařízených exekucí, což má za následek stále větší počet nedokončených exekucí. Česká republika toto vyřešila nárůstem počtu exekutorských úřadů. Slovenská republika dokonce uvažuje o zrušení limitovaného počtu exekutorů.

Návrh EŘ předložili poslanci Němec, Svoboda, Dundáčková a další. Zákon byl schválen 28. 2. 2001. Český exekuční řád byl tedy přijat jako poslanecká iniciativa, což se do jisté míry promítlo do kvality tohoto zákona. Exekuční řád terminologicky ne zcela odpovídá terminologii OSŘ, či dokonce pro shodné instituty užívá různá pojmenování. Na vině je nepochybně nedostatečná kontrola platného znění tohoto zákona.

Velmi kritizována je zejména nedostatečná kontrola činnosti exekutorů. Podle § 7 EŘ vykonává dohled nad činností exekutora Ministerstvo spravedlnosti a Exekutorská komora České republiky. Otázkou zůstává přílišná razance některých exekutorů. Někdo se domnívá, že na vině je systémová chyba právní úpravy, jiní to považují za excesy dané lidskou nedokonalostí, kterou by šlo minimalizovat například prevencí a kultivací exekutorského stavu spojenou s přísnými sankcemi ze strany Ministerstva spravedlnosti a Exekutorské komory ČR. Podle mého názoru by ke kontrole činnosti významně přispěla osvěta mezi širokou veřejností. Internetové stránky Ministerstva spravedlnosti by mohly informovat, jak mají povinní postupovat, pokud je proti nim exekuční řízení vedeno a jaká jsou jejich práva a povinnosti během tohoto řízení.

Domnívám se, že přes četné nedostatky tohoto důležitého zákona, jež následné novelizace a soudní praxe do určité míry eliminovaly, přineslo jeho přijetí pozitivní vzpružení v oblasti soudního výkonu rozhodnutí a posílilo oslabenou důvěru věřitelů, že stát bude dostatečným způsobem chránit jejich zájmy a práva.

3) Vykonávací řízení obecně

Prostředkem ochrany subjektivních práv a právem chráněných zájmů v oblasti soukromoprávních vztahů je civilní proces regulovaný normami civilního práva procesního.

Činnost soudů je dvojího druhu. Směřuje jednak k autoritativnímu rozhodování ve věcech práva občanského, rodinného, pracovního a obchodního a jednak ve vynucování plnění uložených rozhodnutími soudních, popř. i jiných orgánů.

Vykonávacím řízení se rozumí jak řízení exekuční, tak i soudní výkon rozhodnutí. Od roku 2001, kdy vstoupil v účinnost exekuční řád, mají tedy věřitelé již možnost si zvolit, zda budou vymáhat splnění své pohledávky cestou soudního výkonu rozhodnutí dle OSŘ, nebo si vyberou možnost exekučního výkonu rozhodnutí podle exekučního řádu za subsidiárního použití OSŘ.

Výrazy „výkon rozhodnutí“ a „exekuce“ byly dlouhá léta používány jako synonyma. Tyto určité nesrovnalosti mělo ukončit vydání exekučního řádu, kdy výraz „exekuce“ měl být používán pro exekuční řízení vedené soudním exekutorem na základě návrhu oprávněného a soudům zůstal klasický „výkon rozhodnutí“. Právní teorie civilního procesu však stále běžně používá zástupně termín „výkon rozhodnutí“ i pojem „exekuce“ pro výkon rozhodnutí před soudem. Důvodem je nepochybně násilné a ne zcela logické odstranění termínu „exekuce“ z OSŘ za minulého režimu a jeho nahrazení termínem „výkon rozhodnutí“.

Řízení vykonávací může i nemusí navazovat na řízení nalézací. Obě řízení - nalézací i vykonávací jsou relativně samostatná, což vyplývá z jejich povahy a cíle. Je zcela na svobodné vůli oprávněného, zda se rozhodne využít možnost svého uspokojení nad povinným ve vykonávacím řízení, či se spokojí s částečným plněním nebo dokonce neplněním povinného. Navíc nucený výkon lze užít jen na taková rozhodnutí, která ukládají povinnost něco vykonat.

Vykonávací řízení by mělo proběhnout bez zbytečného odkladu tak, aby splnilo očekávaný výsledek, tj. uspokojení nároku oprávněného. Jakékoliv zbytečné zdržení může zkomplikovat možnost vymoci pro věřitele, co mu náleží. Při vykonávacím řízení je velmi důležité využívat momentu překvapení, kdy se dlužník dovídá zpravidla jako poslední, že je proti němu řízení vedeno.

Jedná se zde o řízení probíhající většinou bez jednání. Jde o řízení nesporné, neboť otázky mezi účastníky sporné, byly již řešeny v řízení nalézacím.

Právní řád však stále pamatuje na ochranu povinných a umožňuje odložit negativní důsledky vykonávacího řízení pro povinného, pokud by měl pro dlužníka, či jeho rodinu zvláště nepříznivé následky a současně by nebyl oprávněný odkladem poškozen. Důvody, pro které může soud odložit exekuci, vymezuje obecně § 266 OSŘ. Je zde dokonce možno přihlédnout k druhu pohledávky a finančnímu postavení věřitele a jeho existenční nutnosti pohledávku vydobýt.

Soud má ve vykonávacím řízení usnadněnou úlohu v tom, že se již nezabývá hmotněprávními předpoklady prosazovaného nároku. „Soudu nařizujícímu exekuci nepřísluší posuzovat správnost vykonávaného titulu, což zahrnuje i otázku právní dovolenosti stanovení povinnosti, jež je titulem ukládána a při zkoumání existence vykonatelného rozhodnutí se soud zabývá pouze formální vykonatelností a v rovině obsahové pouze o materiální vykonatelnost vymáhané povinnosti.“²

Klíčový význam ve vykonávacím řízení má tzv. exekuční titul, který můžeme definovat: „(...) jako ústřední pojem vykonávacího řízení tvořící základní předpoklady k tomu, aby mohl být proveden výkon rozhodnutí.“³ Exekuční titul je nezbytná podmínka pro možnost nuceného zásahu do jinak Listinou základních práv a svobod chráněné sféry dlužníka. Za exekuční tituly lze označit např. rozhodnutí soudu, která přiznávají určitá oprávnění, rozhodnutí jiného orgánu státní správy, či územní samosprávy, schválené smíry, rozhodčí nálezy, notářské a exekutorské zápisy se svolením k přímé vykonatelnosti. „Rozhodnutí (např. výkazy nedoplatek apod.) jiných orgánů vypočtená v ustanovení § 274 b) až h) OSŘ, musí mít listinou formu odpovídající příslušným procesním předpisům stanoveným pro řízení, v němž byly vydány. Musí být vykonatelné podle těchto předpisů. Tam, kde lhůtu nestanoví přímo sám příslušný procesní předpis, musí být přesně vyznačena i lhůta k plnění.“⁴ Jedná se tedy o určitý mezičlánek mezi řízením nalézacím, kde se autoritativně rozhoduje o určitém nároku, a řízením vykonávacím, kde se vymáhá státem uložená povinnost, která nebyla splněna dobrovolně. „Exekuční titul je obsahem veřejné listiny, jak mu rozumí ustanovení § 134 OSŘ. Co se obsahu týče, musí z něho jednoznačně vyplývat povinnost, která má být vynucena.“⁵

„Nařídí-li obecné soudy výkon rozhodnutí, aniž by stěžovatelům tuto povinnost ukládalo vykonatelné rozhodnutí, je třeba tento jejich postup považovat za

² Usnesení NS sp.zn. 20 Cdo 2668/2004

³ Hendrych, D., a kol.: Právní slovník 2003, C.H Beck, str. 210

⁴ R 21/1981

⁵ Winterová, A.: Civilní právo procesní. Linde Praha 2006, str. 525

porušení práva na soudní ochranu zakotveného v čl. 36 odst.1 Listiny základních práv a svobod, jakož i čl. 6 odst.1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“⁶
Z obsahu vykonatelného exekučního titulu vyplývá zejména, kdo je osoba oprávněná a kdo povinná a dále předmět povinnosti, který má být vynucen.

⁶ Č.55/1997 Sb.n.a u.(IV.ÚS 68/97)

4) Osoba exekutora

Exekučním řádem byl založen nový institut osoby soudního exekutora. Soudní exekutor je ústřední a nejdůležitější osobou v celém exekučním řízení.

Jedná se o fyzickou osobu, která má potřebné odborné znalosti a rozhoduje o průběhu exekuce. Exekuční řád ji definuje obecně jako fyzickou osobu, jež splňuje předpoklady podle EŘ, je pověřená státem vést exekutorský úřad, a která provádí nucený výkon exekučních titulů. Jedná se tedy o delegovanou pravomoc státu. „Exekučním řádem přenesl stát část výkonu své moci, specificky moci soudní na soudní exekutory. Jimi jsou fyzické osoby, které z hlediska funkcionálního vykonávají státní moc. A tento fakt pak také zdůvodňuje významné ingerence státu do výkonu jejich činností formou dohledu.“⁷ Jde o delegaci té pravomoci soudu, která je uplatňována po vydání autoritativního rozhodnutí. Činnost exekutora začíná tedy tam, kde končí činnost soudu v nalézacím řízení.

Exekutora jmenuje na návrh Exekutorské komory ČR ministr spravedlnosti ČR, který zde reprezentuje stát. Bližší nároky na exekutora stanoví §§ 9-12 EŘ. Exekutor musí mít ukončené vysokoškolské magisterské vzdělání v oboru právo, je bezúhonný a po celou dobu výkonu své funkce plně způsobilý k právním úkonům, vykonal alespoň tříletou exekutorskou praxi, či praxi obdobnou, složil exekutorskou či jinou zákonem uznanou zkoušku a obstál ve výběrovém řízení, byl jmenován ministrem spravedlnosti, složil slib a uzavřel smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu. „Předpoklady pro jmenování exekutorem jsou stanoveny tedy tak, aby jejich splnění nebylo spojeno s nepřiměřenými těžkostmi, na druhé straně však tak, aby se zajistil veřejný zájem na vysoce kvalifikovaném výkonu exekuční činnosti důvěryhodnými a dostatečně vzdělanými osobami.“⁸

Soudní exekutor je organizován v profesní samosprávě, jejímž orgánem je Exekutorská komora ČR se sídlem v Brně. Při výkonu své činnosti je exekutor vázán pouze Ústavou a ústavními zákony, zákony a obecně závaznými právními předpisy vydanými k jejich provedení. Exekutor je vázán pouze těmi rozhodnutími soudu, které byly vydány v exekučním řízení, je nezávislý, a to i ekonomicky, na státu, což je základním předpokladem jeho nestrannosti (§ 2 EŘ).

Exekuční řád v § 3 stanoví, že exekutor vykonává svou činnost za úplatu. Ekonomická nezávislost na státu je základním předpokladem exekutorovy

⁷ Rozhodnutí Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 112/04

⁸ Hlavsa, P.: Exekuční řád s poznámkami a prováděcími předpisy, Linde Praha, 2008, str. 27

nestrannosti při provádění exekuční činnosti. Současně je materiálně motivován na úspěšných výsledcích exekuce. Nejedná se o státního zaměstnance a stát mu tedy neplatí odměnu. Náklady exekuce upravují blíže §§ 90-92 EŘ a dále vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001Sb.

Exekutor má při výkonu své funkce postavení veřejného činitele (§ 4 EŘ) a je tedy při výkonu své činnosti chráněn trestněprávním postihem osob, které by rušili výkon jeho pravomoci (§§ 155 a 156 trestního zákona). Exekutorský úřad je ve smyslu § 1 EŘ spojen s exekutorem jako fyzickou osobou.

Zaměstnanci exekutora, exekutorský koncipient a dokonce ani exekutorský kandidát až na výjimky stanovené exekučním řádem v §§ 16-18 nepoživají při výkonu činnosti přenesené na ně exekutorem statut veřejného činitele.

Na druhou stranu může být exekutor stíhán podle § 158 trestního zákona (dále jen TrZ.) za úmyslný trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele. Pokud by se podařilo tento trestný čin prokázat, mohl by být odsouzen až na 10 let odnětí svobody. Stejně tak může být stíhán dle § 159 TrZ. za maření výkonu pravomoci veřejného činitele z nedbalosti, kdy mu hrozí maximální trest 3 roky odnětí svobody nebo zákaz činnosti.

Funkce exekutora je až na drobné výjimky neslučitelná s jinou výdělečnou činností (§ 3 odst. 2 EŘ). Tyto výjimky stanoví zákon taxativně. Účelem je nepochybně možnost umožnit exekutorovi zúročení jeho znalostí nabytých v úřadě i v jiných oborech. Zejména se jedná o oblast pedagogickou a vědeckou.

Exekutora lze odvolat jen ve výslovně stanovených případech, které vyjmenovává zákon v § 15 EŘ. Tím je posíleno nezávislé postavení exekutora a garance, že úřad bude zastávat osoba schopná a bezúhonná.

Jak jsem již zmínil výše, na exekutora zákonem přešly mocenské pravomoci státu a je tedy nanejvýš vhodné zajistit též náležitou kontrolu nad výkonem jeho pravomocí. Dohled nad činností exekutora upravuje § 7 exekučního řádu. Zákon zmocňuje k dohledu dva rozdílné subjekty. Ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím ministra kontroluje pouze tu část činnosti exekutora, která je ve své podstatě výkonem státní moci. Ministrovi spravedlnosti přísluší postavení kárného žalobce podle § 117 odst. 4 písm. a) exekučního řádu a tedy ve vztahu k exekutorům a kandidátům exekutora. Tento státní dohled se neuplatní např. na právní pomoc exekutora nebo při dobrovolných dražbách. Kontrolní pravomoci Exekutorské komory ČR (dále jen Komora) jsou mnohem širší a zahrnují celou oblast činnosti

exekutora. Tuto pravomoc zákon svěřuje v § 111 odst. 6 b) EŘ prezidiu Komory. Komora přijala v dubnu 2005 stavovský předpis, kterým se zřídila Kontrolní komise Komory jako poradní orgán prezidia Komory. Mimo jiné činnosti je jejím úkolem připravovat podklady, zpracovávat zprávy, navrhnout opatření týkající se stížností na exekutora i jeho zaměstnance. Komora však nemá sama o sobě postavení kárného žalobce a může pouze podávat podněty kárným žalobcům vyjmenovaným v § 117 odst. 4 EŘ. Fyzické i právnické osoby mohou podávat podněty a stížnosti na prošetření činnosti exekutora jak Ministerstvu spravedlnosti, tak i Komoře. Jak jsem však již zmínil v úvodu mé diplomové práce, krátká historie nám ukázala nedostatečnost této kontroly a dnes se hledají další cesty, jak ji posílit. Přes prokazatelné obcházení zákona určitými exekutory je případ odvolání exekutora z jeho úřadu dle § 15 odst. 2 písm. c) EŘ ojedinělý.

Exekutor má právo zaměstnat tolik osob, kolik sám uzná za vhodné. Zákon mu dává povinnost zaměstnávat osoby dle zákoníku práce. Mezi zaměstnance patří: exekutorský kandidát, exekutorský koncipient, běžní zaměstnanci exekutora a nově i vykonavatel exekutora. Veškeré úkony jeho zaměstnanců jsou činěny jménem exekutora. Za činnost těchto zaměstnanců nese exekutor kárnou a v extrémních případech i trestní odpovědnost. Dále odpovídá za škodu, kterou jeho zaměstnanci způsobí při výkonu exekutorské nebo další činnosti (§ 32 EŘ). Samozřejmě odpovědnost zaměstnanců podle zvláštního právního předpisu není dotčena (např. podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce).

Bližší ustanovení o jednotlivých úkonech exekutora nebo jeho zaměstnanců v exekučním řízení upravuje vyhláška č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti. Tato vyhláška stanoví např. i další postup exekutora v případě jeho napadení nebo znemožnění provedení úkonu.

Exekuční řád upravuje v § 14 sídlo exekutorského úřadu. „Exekutorským úřadem se rozumí soubor pravomocí exekutora k výkonu exekutorské a další činnosti, trvale spojený s místem výkonu této činnosti. Exekutor je sice ministrem spravedlnosti jmenován do exekutorského úřadu, a to do sídla obvodu okresního soudu (§ 10 odst. 1 EŘ), jedná se však jen o vymezení jeho organizačního začlenění v rámci soustavy exekutorských úřadů. (...) Vytvoření exekutorského úřadu, tedy jeho materiální prostorové a lidské složky, závisí na exekutorovi samotném.“⁹

⁹ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C.H. Beck 2007, str. 32

Sídlem exekutorského úřadu je obec, ve které je sídlo okresního soudu, do jehož obvodu byl exekutor jmenován. Jiné sídlo v obvodu tohoto soudu si exekutor může zvolit jen po projednání s komorou (§ 14 EŘ). Usnesení Prezidia Komory pak stanovilo bližší podmínky zřizování sídel exekutorů. Exekutoři jmenovaní do obvodu soudů Praha 1 až 10 mohou mít například sídlo na celém území Prahy. Počet exekutorských úřadů je limitován principem „*numerus clausus*“.

O počtu úřadů rozhoduje po vyjádření Komory Ministerstvo spravedlnosti. Exekutorský kandidát se může stát soudním exekutorem pouze, pokud se některý úřad uvolní nebo se zřídí nový. K dnešnímu dni je v ČR 134 exekutorských úřadů.¹⁰

¹⁰ www.exekutorskakomora.cz/seznam-exekutoru

5) Exekuční řízení

Na úvod této kapitoly je nutné zdůraznit, že exekuční řád je zákonem speciálním k zákonu č. 99/1963 Sb., OSŘ. Nestanoví-li exekuční řád jinak, použije se přiměřeně pro exekuční řízení OSŘ. Tuto subsidiaritu zdůrazňuje exekuční řád v několika paragrafech, např. § 52, 60, 65, 69, 71, 73 exekučního řádu. „Výklad exekučního řádu musí být podáván tak, aby byl s OSŘ slučitelný. Otázky upravené jak v OSŘ tak v EŘ mají být vykládány stejně, ale zároveň nelze přehlížet zvláštnosti úpravy exekučního řízení, které jsou odůvodněny jeho podstatou a účelem. Nicméně nelze než souhlasit, že jakkoli se autoři zákona snažili o úpravu speciálního samostatného exekučního řízení, je toto na OSŘ plně závislé, a to nejen zněním § 52 odst. 1 EŘ, ale zejména stručnou úpravou jednotlivých způsobů provedení exekuce.“¹¹

Stejně jako nepřísluší exekučnímu soudu posuzovat správnost exekučního titulu, tak ani soudnímu exekutorovi nepřísluší zkoumat vznik a genezi závazku. Směrodatné je pro něho usnesení soudu o nařízení exekuce, podle kterého je exekutor povinen, jakmile je mu doručeno, činit v řízení úkony směřující k provedení exekuce.

Exekuční řád je založen na dělbě pravomoci v exekučním řízení mezi soud a exekutora, jež činí všechny úkony, které exekuční řád výslovně nesvěřuje soudu. Úkony exekutora jsou tak považovány za úkony soudu (§ 28 EŘ). Soudy tedy rozhodují v exekučním řízení pouze v těch případech, kdy je jim tato kompetence exekučním řádem výslovně svěřena, nebo v případech kdy z logiky věci a základních principů fungování soudní moci vyplývá, že rozhoduje soud.

Díky přenesení určitých pravomoci státu na exekutory došlo k odlivu části agendy, kterou vykonávaly výlučně soudy. Tímto se umožnilo soustředit potenciál soudů na nalézací řízení, v nichž je jejich úloha nezastupitelná.

Exekuční řízení připadá v úvahu pouze tam, kde pravomocné a vykonatelné rozhodnutí ukládá povinnost něco plnit (např. něco vykonat, zaplatit, dodat, vydat, něčeho se zdržet, něco strpět). Osoba, které ukládá rozhodnutí něco plnit, má sice povinnost učinit tak dobrovolně. Pokud tak neučiní, vystavuje se nebezpečí, že proti ní bude vedena exekuce a vznikne jí navíc povinnost nahradit oprávněnému náklady této exekuce. Znatelně vyšší náklady exekuce oproti výkonu rozhodnutí zabezpečují

¹¹ Hlavsa, P.: Třetí úvahy nad exekučním řádem. Justiční praxe, 2002, č.5

nejen jeden z pilířů nestrannosti exekutora, ale jedná se i o jisté preventivní působení na osoby, jimž vznikla určitá povinnost dle exekučního titulu.

Zvýšené náklady exekuce nejsou však zcela nepochopitelné, neboť si exekutor musí sám vydělávat na potřebný administrativní aparát, jakož i prostory svých kanceláří, či skladišť. Stát mu nijak na jeho činnost nepřispívá.

5.1 Nařízení exekuce a pověření exekutora

Exekuci lze nařídit jen na návrh oprávněného nebo na návrh toho, kdo prokáže, že na něj přešlo či bylo převedeno právo z rozhodnutí podle § 36 odst. 3, 5 EŘ. Exekuční řízení je řízení dispozitivní, záleží tedy výlučně na osobě, které svědčí určité právo, zda bude takto právo vymáhat, či nikoliv a není možno je zahájit ex offo.

Lhůtu, ve které je možno nařídit exekuci zákon výslovně nestanoví, proto ji lze navrhnout kdykoliv poté, co se exekuční titul stal vykonatelný. Povinný se však může bránit námitkou promlčení práva (§ 110 odst. 1, 3 občanského zákoníku, dále jen OZ). Návrh lze podat, bez obav z promlčení práva, do 10 let od doby, kdy se exekuční titul stal vykonatelný.

Soud je povinen řídit se při výběru exekutora návrhem oprávněného. Oprávněný není v zásadě při volbě exekutora ničím omezen. Soud může odmítnout pověřit exekutora pouze z důvodů jeho podjatosti (§ 29 EŘ), tj. vztah konkrétního exekutora ke kauze nebo jejím účastníkům. Oprávnění většinou dlouhodobě spolupracují s jedním exekutorem častokrát sídlícím poblíž jejich sídla a konkrétní exekutor pak pro ně vykonává činnost na území celé České republiky (dále jen ČR). Povinní se tedy častokrát dostávají do situace, kdy proti nim exekuci vede exekutor z jiné části ČR, než bydlí či sídlí.

Zahájení exekučního řízení a jeho účinky upravuje § 35 EŘ. Exekuční řízení je zahájeno dnem, kdy návrh na nařízení exekuce, a to i návrh vadný, dojde kterémukoliv soudu v ČR nebo jakémukoliv exekutorovi. Je-li však vadný návrh podán exekutorovi, je ten povinen vyzvat oprávněného k jeho opravě dříve, než předloží návrh dle § 44 odst. 1 EŘ soudu. Pokud by si exekutor vad návrhu nevšiml a postoupil ho soudu, je třeba výzvu soudu k odstranění vad návrhu adresovat přímo oprávněnému. Nebude-li návrh v určené době oprávněným opraven nebo doplněn a

v řízení nebude možno pro tento nedostatek pokračovat, soud řízení dle § 39 odst. 2 EŘ zastaví. O těchto následcích je nutno oprávněného poučit.

Oprávněný se může dohodnout s exekutorem, že návrhy na nařízení exekuce bude vydávat sám exekutor v rámci hlavy V. exekučního řádu, a to na základě pravomocného a vykonatelného exekučního titulu, který mu poskytne oprávněný. Exekuční řád výslovně stanoví nutnost přiložit originál či úředně ověřenou kopii exekučního titulu. Exekutoři tuto možnost velmi vítají, neboť EŘ jim dává v hlavě V. možnost právní pomoci v exekučním řízení. Za návrhy si pak exekutor může účtovat částky podle advokátního tarifu (vyhláška č. 484/2000 Sb.).

Podle § 45 odst. 1 EŘ je věcně příslušným exekučním soudem okresní soud. Místní příslušnost se řídí v nejčastějších případech bydlištěm nebo sídlem povinného. Pokud by návrh na nařízení exekuce zaslal oprávněný nedopatřením věcně nepřislušnému soudu, postoupí ho podle § 104a odst. 1 OSŘ. Místně nepřislušný soud vydá usnesení o nepřislušnosti a postoupí návrh soudu místně příslušnému (§ 105 OSŘ). Účinky zahájení řízení jsou přesto zachovány. Exekutor provádí exekuci samozřejmě až poté, co mu je soudem doručeno usnesení o nařízení exekuce.

Dalším podstatným účinkem zahájení exekučního řízení je dle § 35 odst. 3 EŘ překážka litispendence. „Zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo současně řízení u téhož nebo jiného soudu (exekutora). Dojde-li k litispendenci, musí být později zahájené řízení zastaveno, pokud neskončí jinak, např. zpětvzetím návrhu.“¹² Problematiku střetu exekucí upravuje zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí (dále jen z. č. 119/2001 Sb.). Tento zákon se však netýká souběhu výkonu rozhodnutí a exekucí. Určitá výjimka platila po určitý čas po nabytí účinnosti exekučního řádu, kdy oprávněný, kteří již navrhli výkon rozhodnutí podle OSŘ, mohli podat i návrh na exekuci podle EŘ. Podal-li oprávněný více návrhů na provedení exekuce, uplatní se zásada předstihu a provede ji ten exekutor, který byl jako první soudem pověřen, a to bez ohledu na pořadí, ve kterém byly návrhy soudu doručeny.

Exekuční řízení se až na výjimky nepřerušuje. Nelze prominout zmeškání lhůty a podat návrh na obnovu exekučního řízení (§ 35 odst. 5 EŘ). Soud žalobu na obnovu exekučního řízení zamítne bez nařízení jednání (§ 235 f) OSŘ). Příklad přerušování je upraven v ustanovení § 14 z. č. 119/2001 Sb., který stanoví, že v případě,

¹² Hendrych, D. a kol.: Právní slovník 2003, C.H Beck str. 350

kdy exekuce postihují souběžně stejné nemovitosti povinného, se provede ta exekuce, která byla nejdříve nařízena.

Značný význam má pro exekuční řízení ustanovení § 35 odst. 6 EŘ. Ve chvíli, kdy návrh dojde soudu nebo exekutorovi, přestává běžet promlčecí lhůta ve vztahu k vymáhanému právu. Toho se v praxi často využívá a zejména exekuce proti fyzickým osobám jsou zastavovány z důvodu nemajetnosti povinného v minimálních případech.

Pro povinné má podání návrhu na nařízení exekuce další nepříznivý následek, a to placení nákladů exekuce. Ve chvíli, kdy povinný zaplatí po podání návrhu oprávněnému celý dluh, nezbaví se tím nové povinnosti uhradit dle vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (dále jen exekutorský tarif, ET) náklady exekuce, které činí minimálně 6 500 Kč bez daně z přidané hodnoty (dále jen DPH).

Exekutor pověřený vedením exekuce nesmí toto pověření odmítnout. To značí jeho povinnost poskytnout své služby týkající se výkonu exekuční činnosti komukoliv, kdo o ně požádá.

Mezi jednu z výjimek patří § 29 EŘ, a to odmítnutí z důvodů podjatosti. Exekutor může sám sdělit exekučnímu soudu, že se v dané věci považuje za podjatého. Od té doby může činit jen neodkladné úkony a nesmí vydávat exekuční příkazy. Toto oznámení o podjatosti může učinit kdykoliv během řízení. Účastníci mají také právo se vyjádřit k osobě exekutora. Zde je však zavedena koncentrační zásada a stanova krátká lhůta 5 dnů, která běží ode dne pověření exekutora nebo od doby, kdy se účastník o údajné podjatosti dozvěděl. Námitky nemají odkladný účinek, navíc je exekutor povinen účastníka o jeho právu podat námitky poučit. Nepoučení účastníka má za následek možnost vznést tuto námitku kdykoliv během řízení. O vznesených námitkách rozhoduje vždy exekuční soud.

Další výjimky stanoví § 30 EŘ. Exekutor úkon odmítne, odporuje-li podle jeho názoru zákonu nebo právním předpisům, o tom pak vhodnou formou žadatele vyrozumí. Druhou možností je odmítnutí žadatele složit na výzvu exekutora přiměřenou zálohu na náklady exekuce (§ 30 písm. b) EŘ). Na tento paragraf navazuje ustanovení § 55 odst. 2 EŘ, a to právo exekutora domáhat se zastavení exekuce. Soud je povinen exekuci v tomto případě zastavit. Jedinou výjimkou je osvobození oprávněného od soudních poplatků.

Dle § 44 odst. 2 EŘ soud nařídí usnesením exekuci a jejím provedením pověří exekutora do 15 dnů. Počet navržených exekucí rapidně stoupá každým rokem a není tedy neobvyklé, že jsou soudy s ohledem na své vytížení schopny nařídít exekuci např. až za měsíc ode dne, kdy mu byl návrh doručen.

Soud v nařizovacím usnesení neurčuje, jakým způsobem má být exekuce provedena. Toto spadá plně do uvážení konkrétního pověřeného exekutora. Exekuce může být jedním usnesením nařízena proti více povinným. Usnesení o nařízení exekuce se doručuje oprávněnému a povinnému vždy do vlastních rukou.

Doručení usnesení povinnému nastávají účinky generálního inhibitoria (§ 44 odst. 7 EŘ), které má velký význam pro celé řízení a zejména pro oprávnění povinného nakládat se svým majetkem pod sankcí absolutní neplatnosti. Generální inhibitorium se týká veškerého majetku povinného i majetku patřícího do společného jmění manželů dle § 42 EŘ. Poučení o jeho účincích je vždy součástí každého usnesení o nařízení exekuce. Po doručení usnesení o nařízení exekuce nesmí povinný nakládat se svým majetkem včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní činnosti, uspokojování základních životních potřeb a udržování a správy majetku (§ 47 odst. 2 EŘ). Tímto je ze zákona povinnému znemožněno snižovat hodnotu jeho majetku. Účinky generálního inhibitoria trvají až do skončení exekuce. Inhibitorium je ještě doplněno speciálními inhibitorii v důsledku vydání jednotlivých exekučních příkazů. Výjimky ze speciálních inhibitorií stanovuje OSŘ. Jedná se tu např. o § 304a OSŘ, který stanoví možnost povinného nakládat s prostředky na blokováném účtu za účelem výplat mezd (platů) zaměstnancům. Povinný ovšem musí účel této výplaty náležitě doložit.

5.2 Účastníci řízení

Obecně mohou být účastníky řízení jen osoby, které mají způsobilost být účastníky občanského soudního řízení dle § 19 OSŘ, tedy ti, kteří mají způsobilost mít práva a povinnosti (právní subjektivitu). Jinak se jedná o neodstranitelnou vadu řízení, jež musí být dle § 104 OSŘ zastaveno. Někteří účastníci, kteří právní subjektivitu jinak nemají, mohou však v exekučním řízení jako účastníci vystupovat. Jedná se např. o finanční úřad dle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků.

Způsobilost být účastníkem je však třeba odlišovat od procesní způsobilosti, tedy vlastními úkony nabývat práv a povinností. Tento nedostatek lze snadno napravit vhodným zastoupením.

Nejdůležitějšími účastníky řízení, bez nichž je exekuční řízení nemyslitelné, jsou oprávněný a povinný (§ 36 EŘ). Oprávněným je osoba, která se takto označí v návrhu na nařízení exekuce a povinným je ten, kdo je za povinného takto v návrhu označen. Aktivní a pasivní věcná legitimace účastníků tedy vyplývá z vykonatelného exekučního titulu.

Zákon však dává možnost účastenství na řízení i dalším subjektům, zejména manželu povinného dle § 36 odst. 2 a § 42 EŘ. Velký praktický dopad má na manžele ustanovení § 42 odst. 2 EŘ, které stanoví neplatnost smlouvy o zúžení společného jmění manželů na majetek, který patřil do společného jmění manželů v době vzniku vymáhané pohledávky. Manžel povinného má ovšem právo podat na svoji ochranu vylučující žalobu na vyloučení věci z exekuce. Jedná se o tzv. excindační žalobu, která se řeší ve sporném řízení. Jedná se o jednu z výjimek z nespornosti exekučního řízení.

Dále jsou účastníky jednotlivé subjekty v závislosti na konkrétně vydaném exekučním příkazu (plátce mzdy, peněžní ústav, dlužník povinného, věřitel, který přihlásil svou pohledávku do rozvrhu). Usnesení o přiřazení těchto osob do řízení není třeba vydávat.

Exekutor může být také v určitých případech účastníkem řízení. Takovým případem je např. rozhodování soudu o nákladech exekučního řízení. To znamená, že i exekutor je oprávněn podávat v tomto případě opravné prostředky.

Během exekučního řízení může též dojít k přechodu práva, a to univerzální nebo singulární sukcesí. K převodu práva dochází nejčastěji právním úkonem, jímž je smlouva o postoupení pohledávky. Pokud je přechod práv či povinností dokládán soukromou listinou, judikatura dovodila „ (...) ke splnění požadavku § 256 odst. 2 OSŘ postačí, pokud jsou podpisy jednajících osob na listině úředně ověřeny (např. notářem podle § 74 notářského řádu). (...) Nemůže-li oprávněný takovou listinu předložit, může žalobou v nalézacím řízení dosáhnout určovacího rozsudku dle § 80 písm. c) OSŘ, že došlo k přechodu práva či povinnosti či převodu práva“¹³

¹³ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C.H. Beck 2007, str. 100

5.3 Součinnost třetích osob

Součinností se třetími osobami exekutor zjišťuje informace o povinném za účelem úspěšného vedení exekuce. Zákon dává exekutorovi velmi široká oprávnění, umožňující zjišťovat majetek dlužníka. Exekuční řád vyjmenovává v § 33 jednotlivé osoby, které jsou povinné poskytnout exekutorovi požadované informace. Patří k nim i soudy a Policie ČR. Žádost exekutora musí být písemná, povinný v ní musí být náležitě identifikován a nutností je doložení alespoň ověřené kopie pověřovacího usnesení. Postačuje, pokud kopii ověří sám exekutor, respektive jím pověřený zaměstnanec. Toto právo vychází z § 25 odst. 2 kancelářského řádu.

Zákon výslovně stanoví povinnost třetích osob poskytovat součinnost bezplatně v § 34 EŘ. Nejvyšší soud ČR (dále jen NS) navíc dovodil: „ (...) povinnost třetích osob poskytnout součinnost exekutorovi bezplatně neznamena, že tyto osoby nemají právo na náhradu hotových výdajů. O tomto právu rozhoduje exekutor usnesením, proti kterému není odvolání přípustné. Náhradu hotových výdajů platí stát.“¹⁴

Porušení povinnosti k součinnosti bez zbytečného odkladu zakládá odpovědnost dané třetí osoby k náhradě škody, která by tímto vznikla exekutorovi nebo oprávněnému. Za nesplnění povinností osob uvedených v § 33 EŘ může soud uložit na návrh exekutora třetím osobám i pořádkovou pokutu dle § 53 OSŘ. Pokuta může být uložena až do výše 50.000 Kč a je možno ji ukládat opakovaně, pokud by nevedla k požadovanému výsledku. Pokuta připadá státu a platí se na příslušný účet exekučního soudu. Soud může tuto pokutu prominout, a to i po právní moci usnesení, kterým ji uloží.

Považuje-li to exekutor za účelné, umožňuje mu § 50 EŘ požadovat součinnost po oprávněném i povinném. Exekuce se provádí ve prospěch oprávněného a je tedy nanejvýš vhodné, aby oprávněný poskytl exekutorovi co nejvíce informací o majetku svého dlužníka. Exekuční řád v § 50 dává exekutorovi možnost vyzvat oprávněného, aby sám navrhl způsob, kterým má být exekuce provedena. Záleží však na volbě exekutora, zda exekuci navrženým způsobem provede či nikoliv. Oprávněný může být v tomto směru i zcela nečinný, přičemž exekutora to nezbavuje povinnosti aktivně majetek vyhledávat.

¹⁴ Stanovisko NS, sp. zn. Cpjn 200/2005 (R 31/2006)

Má-li exekutor důvod se domnívat, že povinný bude ochoten vymáhanou povinností splnit dobrovolně, má dle § 52 odst. 2 EŘ právo předvolat povinného a vyzvat ho k dobrovolnému splnění povinností nebo dobrovolnému prohlášení o majetku. Ustanovení § 52 odst. 2 EŘ je obdobou § 259 OSŘ. Exekutor tedy nemůže povinného v tomto směru předvést, ani mu uložit pořádkovou pokutu.

Exekuční řád v § 53 však umožňuje exekutorovi podat v rámci zjišťování majetku dlužníka soudu návrh na prohlášení o majetku. Soud pak postupuje podle § 260a až 260h OSŘ, avšak ustanovení § 260b OSŘ se neuplatní. To znamená, že exekutor nemusí k návrhu připojit listiny, které osvědčují, že pohledávka nebyla uspokojena z účtu povinného u peněžního ústavu.

Předvolat lze jen osobu fyzickou. K prohlášení o majetku dochází před soudem. Povinný musí být předvolán nejméně 10 dní předem a řádně poučen, neboť nepravdivé prohlášení o majetku je trestný čin dle § 256 odst. 1 písm. d) TrZ.

5.4 Exekuční příkaz

„Ustanovení § 47 EŘ zavádí nový typ procesního rozhodnutí – exekuční příkaz, jako rozhodnutí vydávané exekutorem, které společně s usnesením o nařízení exekuce vydávaným soudem má shodné procesní účinky jako usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí.“¹⁵

Exekučním příkazem exekutor volí konkrétní způsob vedení exekuce a zároveň je odpovědný za její provádění (§ 47 odst. 1 EŘ). „Exekuci nařídí soud usnesením o nařízení exekuce a jejím provedením pověří exekutora, aniž by stanovil, jakým způsobem má být exekuce provedena (§ 44 odst. 2 EŘ). Podle § 44 odst. 3 EŘ se usnesení doručí exekutorovi, jenž poté posoudí (§ 47 odst. 1 EŘ), jakým způsobem bude exekuce provedena, a vydá exekuční příkaz ohledně majetku, který má být exekucí postižen.“¹⁶ Exekuci lze provádět výhradně některým ze způsobů uvedených v exekučním řádu (§§ 59, 65a EŘ). Zvolený způsob nesmí být zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepoměru výše závazku povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění závazku povinného dosaženo.

¹⁵ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C.H. Beck 2007, str. 171

¹⁶ Stanovisko NS, sp. zn. CpjN 200/2005 (R 31/2006)

Exekuční příkaz vydává, a tedy podepisuje exekutor. Zákon dává možnost, aby exekuční příkazy vydával za podmínek §§ 16 a 17 EŘ exekutorský kandidát, což je osoba, která úspěšně složila exekutorské zkoušky a i jinak splňuje podmínky pro jmenování exekutorem. Dříve než však exekutor zmocní kandidáta k vydávání exekučních příkazů, musí uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou tímto kandidátem v souvislosti s exekuční činností podle EŘ (§ 25 EŘ). Podepsání příkazu exekutorem pak není třeba.

Proti exekučnímu příkazu není přípustný opravný prostředek (§ 47 odst. 3 EŘ), o tom musí být adresát náležitě poučen (§ 48 písm. h) EŘ). Jedná se v podstatě pouze o upřesnění způsobu vedení exekuce, která byla nařízena usnesením soudu, proti které je odvolání přípustné. Zákonodárce měl zcela jistě na paměti nutnou rychlost exekučního řízení.

Povinný i ostatní dotčené osoby však nejsou zcela bez ochrany. Povinný se může bránit návrhem na zastavení exekuce dle § 55 EŘ z důvodů stanovených např. § 268 OSŘ. Vylučovací žalobou dle § 267 OSŘ se mohou proti exekučnímu příkazu bránit osoby, které mají k postiženým věcem určité právo. Ochranu, byť jen dočasnou, poskytuje i institut odkladu exekuce (§ 54 EŘ).

Doručením příkazu nastávají účinky speciálních inhibitorií v závislosti na konkrétně vydaném exekučním příkazu (§ 47 odst. 4 EŘ). Je ho však třeba vykládat v souvislosti s generálním inhibitorem (§ 44 odst. 7 EŘ), jehož účinky jsou vázány na okamžik doručení usnesení o nařízení exekuce. U některých způsobů exekuce vystupují vedle speciálního inhibitoria ještě arrestatorium, což znamená zákaz podlužníkovi nakládat s pohledávkou povinného. „Po vydání exekučního příkazu postihujícího konkrétní věci či práva, jsou výjimky z jednotlivých speciálních inhibitorií stanoveny OSŘ u jednotlivých způsobů, kterými se exekuce provádí a doplňují tak výjimky z generálního inhibitoria obsažené v § 44 odst. 7 EŘ. Například u přikázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu je touto výjimkou výplata mezd zaměstnancům povinného podle § 304a OSŘ.“¹⁷

Formální náležitosti exekučního příkazu stanoví § 48 EŘ, ustanovení § 49 EŘ pak určuje zvláštní náležitosti, které musí splňovat jednotlivé příkazy. Jedná se o určitou obdobu § 261 OSŘ. Ten stanoví náležitosti návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí. Nezbytné náležitosti exekučního příkazu dle § 48 EŘ jsou:

¹⁷ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C.H. Beck 2007, str. 175

- a) soud, který rozhodl o nařízení exekuce,
- b) označení exekutora, který je pověřen provedením exekuce,
- c) exekuční titul a orgán, který jej vydal, nebo osoba, která jej vyhotovila,
- d) označení účastníků,
- e) označení povinnosti, která má být exekucí vymožena,
- f) způsob provedení exekuce,
- g) označení osob, kterým se doručuje exekuční příkaz,
- h) výrok, poučení o odvolání, den a místo jeho vydání a podpis exekutora.

„Grafická úprava exekučního příkazu není výslovně upravena ani exekutorským kancelářským řádem, v praxi je však formální stránka odvozována od formy usnesení soudu. Exekutoři často exekuční příkazy vydávají na svých hlavičkových papírech a tato praxe je zcela v souladu s principem snadné identifikace orgánu, který rozhodnutí vydal.“¹⁸

Exekuce se provede podle exekučního příkazu po právní moci usnesení o nařízení exekuce (§ 47 odst. 3 EŘ).

Soud ovlivňuje postup exekutora jen v zákonem vymezených případech (§ 52 odst. 2 EŘ). Jedná se např. o § 34 odst. 3 EŘ, §44 odst. 8 EŘ, § 54 a 55 EŘ.

5.5 Doručování

Doručování písemností je velmi důležitou součástí každého exekučního řízení. Kdo doručuje písemnosti, stanoví § 56 EŘ. Jedná se o jediný paragraf týkající se doručování v EŘ. Zpřesnění doručování v exekučním řízení dále upravuje hlava II. vyhlášky č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti (dále jen vyhláška č. 418/2001 Sb.). Ustanovení § 10 vyhlášky č. 418/2001 Sb., výslovně při doručování odkazuje na OSŘ a na vyhlášku č. 37/1992 Sb., ve znění vyhlášky 482/2000 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

Obtíže spojené s doručováním jsou v exekučním řízení přeneseny na exekutora. Písemnosti se doručují zejména oprávněnému a povinnému a dále osobám, o kterých tak stanoví zákon. Pokud osoba odepře jistinu přijmout, je jí doručeno dnem, kdy převzetí odmítla. Jedná se o tzv. fikci doručení. Podmínkou je řádné

¹⁸ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C. H . Beck 2007, str. 177

poučení doručitelem (§ 44 odst. 4 EŘ). Doručování podrobně upravuje § 45 a násl. OSŘ.

Fikce doručení je v exekučním řízení velmi často využívána, neboť jakmile vidí povinný obálku s „červeným pruhem“, odmítá zásilku převzít, či se na základě výzvy pošty vůbec na její pobočku nedostaví. Následně pak tvrdí, že mu nic doručeno nebylo.

Judikatura soudů je v této oblasti značně ustálená, což potvrzují rozsudky Nejvyššího soudu ČR, např. sp. zn. 32 Odo 442/2003, či sp. zn. 26 Cdo 1469/2004. „(...) podle § 45 odst. 1 OZ působí projev vůle vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí dojde. (...) Nedošel-li projev vůle jednatelova do sféry adresáta, není právní úkon perfektní. Projev vůle dojde adresátovi, jakmile se dostane do sféry jeho dispozice, tzn. v okamžiku, kdy adresát nabude objektivní možnost seznámit se s obsahem projevu vůle. (...) Není přitom nezbytné, aby se adresát seznámil s obsahem právního úkonu, dostačuje, že měl objektivně možnost tak učinit.“¹⁹

Doručování povinnému je jedním z největších problémů exekučního řízení. Adresy, které vede Centrální evidence obyvatelstva velmi často nesouhlasí se skutečnými adresami povinných. Zákon v České republice prozatím nenutí občany, aby pod hrozbou sankce svědomitě hlásili každou změnu svého bydliště. Dlouhodobě se hovoří o novele, která by občanům uložila povinnost hlásit konkrétní adresu pro doručování. Tato novela by významně ulehčila práci exekutora při exekučním řízení. Ideální v tomto případě není ani institut opatrovníka, který se dle § 44 odst. 8 EŘ ustanovuje lidem neznámého pobytu nebo ze zdravotních důvodů, neboť jeho ustanovení je plně v pravomoci soudů a není výjimkou, že soudu trvá jeho ustanovení i několik měsíců, což neúměrně dlouho protahuje exekuční řízení.

5.6 Odklad exekuce

Ustanovení § 6 OSŘ stanoví požadavek rychlosti a účinnosti soudního řízení, je však třeba chránit povinné před likvidačními exekucemi. Jeden z podstatných institutů ochrany práv dlužníka v exekučním řízení je odklad exekuce (§ 54 EŘ). „V exekučním řízení není v zásadě možné přerušování řízení (§ 35 odst. 5 EŘ), což by v některých případech mohlo vést k nepřiměřené tvrdosti vůči povinnému a jeho

¹⁹ Rozsudek NS ČR sp.zn. 32 Odo 442/2003

prostřednictvím i vůči třetím osobám (zejména těm, které jsou na něj odkázány výživou).²⁰ Odloží-li soud exekuci dle § 54 odst. 1 EŘ, potom v usnesení uvede dobu, na kterou exekuci odkládá. Po uplynutí této doby odkladu exekutor i bez návrhu pokračuje v provádění exekuce.

Zákon předpokládá dva druhy odložení exekuce (§ 54 EŘ). Na návrh povinného (§ 266 odst. 1 OSŘ) nebo i bez návrhu, pokud lze očekávat, že exekuce bude zastavena (§ 266 odst. 2 OSŘ). O povolení odkladu rozhoduje vždy exekuční soud. Povinnost soudu odložit exekuci stanoví § 54 odst. 2 EŘ, a to v případech odložení vykonatelnosti exekučního titulu do doby pravomocného ukončení řízení, ve kterém soud rozhoduje o odložení vykonatelnosti tohoto exekučního titulu. „Skutečnost, že povinný napadl vykonávané rozhodnutí mimořádným opravným prostředkem, není bez dalšího při rozhodování o nařízení výkonu rozhodnutí takto napadeného exekučního titulu významná. Pokud soud rozhodující o žalobě na obnovu řízení bude považovat za pravděpodobné, že žalobě bude vyhověno, a nařídí odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí o věci (§ 235 písm. c) OSŘ), odloží exekuční soud provedení již nařízené exekuce až do doby pravomocného skončení řízení o obnově.“²¹

Podmínky odkladu exekuce dle § 54 odst. 1 EŘ na straně povinného musí být přechodného rázu, což je vyjádřeno dobou, na kterou se exekuce odkládá. Návrh na odklad je zde oprávněn podat pouze povinný. Ustanovení § 266 odst. 1 OSŘ obsahuje podmínku přechodně zhoršeného finančního postavení dlužníka, do kterého se však nedostal vlastní vinou.

Během odkladu exekutor nečiní úkony směřující k bezprostřednímu vynucení povinnosti. Účinky generálního inhibitoria i speciální inhibitoria a arrestatoria však zůstávají zachovány. Poddlužník tedy vyčká s nakládáním pohledávkou, dokud mu exekutor nedoručí vyrozumění o ukončení odkladu. Soud rozhoduje o odkladu usnesením, proti kterému je přípustné odvolání. Při odkladu je však nutno mít vždy na paměti hlavní účel exekučního řízení, a tím je uspokojení oprávněného. Soud musí při rozhodování vždy pečlivě zkoumat, zda by odkladem exekuce nebyl oprávněný vážně poškozen.

²⁰ Hlavsa, P.: Exekuční řád s poznámkami a prováděcími předpisy, Linde 2008, str. 85

²¹ Usnesení NS, sp. zn. 20 Cdo 176/2006

5.7 Odvolání proti usnesení o nařízení exekuce

Odvolání je přípustné v zásadě proti každému usnesení soudu 1. stupně (§ 254 odst. 1 OSŘ ve spojení s § 201 OSŘ). Lze jej podat do 15 dnů ode dne jeho doručení, a to ke krajskému soudu prostřednictvím soudu okresního, který usnesení o nařízení exekuce vydal. „Odvolacím soudem je příslušný krajský soud jako soud II. stupně, v jehož obvodu je příslušný okresní soud, který pověřil exekutora provedením exekuce.“²² Odvolání je též možno dle § 44 odst. 10 EŘ podat i k rukám soudního exekutora, který je povinen postoupit odvolání bez zbytečného odkladu příslušnému exekučnímu soudu. Doručením exekutorovi zůstává zachována lhůta k podání odvolání.

V odvolání nelze namítat jiné skutečnosti než ty, jež jsou rozhodné pro nařízení exekuce, k ostatním soud nepřihlédne. Neobsahuje-li odvolání skutečnosti rozhodné pro nařízení exekuce nebo neobsahuje-li žádné skutečnosti (blanketní odvolání), jak stanoví § 44 odst. 10 EŘ, soud usnesením odvolání odmítne. Odvolatel musí však být již v usnesení o nařízení exekuce dle § 44 odst. 6 písm. f) EŘ řádně poučen o odmítnutí odvolání, pokud v něm nebudou uvedeny žádné skutečnosti rozhodné pro nařízení exekuce. Mezi tyto rozhodné skutečnosti např. patří: materiální a formální vykonatelnost exekučního titulu, zda jsou účastníci věcně legitimováni, rozhodoval příslušný soud nebo vymáhané právo není prekludováno. Soud rozhodně není oprávněn přezkoumávat věcnou správnost vykonávaného exekučního titulu, protože k tomu sloužilo již nalézací řízení.

V odvolání se uplatňuje dle § 254 odst. 4 OSŘ systém úplné apelace a lze tedy uvádět nové skutečnosti a důkazy. Podle stanoviska NS, sp. zn. Cpjn 200/2005, lze věcně přezkoumatelné odvolání přezkoumat i z jiných důvodů, než z těch, které byly v odvolání uplatněny. Pokud nebyly tyto důvody uplatněny již před soudem 1. stupně, musí se jich dovolat účastník řízení. K projednání odvolání není třeba nařizovat jednání za podmínek § 254 odst. 6 OSŘ.

Oprávněnému náleží právo odvolání pouze v případě, kdy je zcela nebo částečně zamítnut jeho návrh na nařízení exekuce. Tato situace nastává např. ohledně příslušenství požadovaného oprávněným.

Jelikož doručením usnesení o nařízení exekuce může být dle § 44 odst. 7 EŘ postižen majetek patřící do společného jmění manželů, může odvolání podat i manžel

²² Usnesení KS v Českých Budějovicích, sp.zn. 15 Co 48/2003

povinného. Může přitom namítat jen ty okolnosti, které co do existence titulu a jeho poměru k návrhu přísluší povinnému. Odvolací soud má možnost např.:

- 1) odvolání odmítnout § 44 odst. 10 EŘ,
- 2) potvrdit usnesení soudu prvního stupně dle §219 OSŘ,
- 3) změnit usnesení soudu prvního stupně a návrh na nařízení exekuce zamítnout § 220 OSŘ,
- 4) zrušit usnesení soudu prvního stupně a věc mu vrátit § 219a/5, § 221 OSŘ,
- 5) zastavit odvolací řízení z důvodu zpětvzetí odvolání § 207/2, 222/1 OSŘ.

5.8 Zastavení exekuce

Na úvod je třeba si uvědomit existenci dvou zcela odlišných institutů zastavení v exekučním řízení. Jednak se jedná o zastavení vlastní realizace vymáhání a dále o zastavení, pokud vůbec chybí podmínky řízení, jak je požaduje EŘ a OSŘ. Jedná se zde např. o zastavení podle § 39 odst. 2 EŘ z důvodu nesplnění výzvy exekutora nebo exekučního soudu k odstranění vad návrhu, neboť řízení je zahájeno okamžikem, kdy návrh (a to i vadný) dojde exekutorovi, či soudu. Ustanovení § 104 OSŘ upravuje zastavení při nesplnění podmínek řízení. V této podkapitole se budu zabývat pouze zastavením vlastní realizace vymáhání.

Exekuční řád v § 55 odst. 1 stanoví, že o zastavení exekuce nerozhoduje exekutor, nýbrž exekuční soud, který exekuci nařídil. Tímto rozhodnutím je exekutor vázán. Exekutor dle § 55 odst. 1 EŘ nerozhoduje podle ustanovení §§ 268 a 290 OSŘ. Jediným případem, kdy je soud vázán návrhem exekutora na zastavení exekuce je případ dle ustanovení § 55 odst. 2 EŘ, kdy nesloží oprávněný přiměřenou zálohu, za podmínky, že není osvobozen od soudních poplatků.

Cílem exekuce je uspokojení oprávněného. Ukončení exekuce splněním je ideální případ, který však nenastává vždy. Exekuční řád v § 46 odst. 3 upravuje institut upuštění od exekuce, umožňující povinnému dobrovolné splnění povinnosti.

Během řízení nastanou často skutečnosti, pro které nelze v exekučním řízení pokračovat. „Jestliže se v průběhu exekučního řízení ukáže, že jsou zde dány důvody, které činí další vedení exekuce nepřijatelným, pak nesmí být v exekuci dále pokračováno a musí být zastavena.“²³

²³ Tripes, A , Exekuce v soudní praxi , C.H. Beck 2006, 3 vydání, str. 154

Obecné důvody zastavení vyjmenovává OSŘ v § 268 odst. 1 a jsou jimi kupříkladu situace kdy:

- exekuce byla nařízena, ačkoliv se rozhodnutí soudu dosud nestalo vykonatelným.
- rozhodnutí, které je podkladem exekuce, bylo po nařízení výkonu zrušeno nebo se stalo neúčinným.
- zastavení výkonu rozhodnutí navrhl ten, kdo navrhl jeho nařízení.

Toto ustanovení je třeba vykládat ve spojitosti s § 55a EŘ, který neumožňuje zastavit exekuci, dokud nejsou zaplacený její náklady. „ Je nesprávný závěr, že uhrazením částky přiznané oprávněnému exekučním titulem mimo rámec vykonávacího řízení povinným, aniž by zároveň došlo z jeho strany k uhrazení soudem uložených nákladů výkonu rozhodnutí dle § 270 odst. 1 OSŘ, jsou splněny podmínky pro zastavení výkonu rozhodnutí. Tento názor je nepatřičný proto, že náklady výkonu rozhodnutí představují - spolu s vymáhaným nárokem plynoucím z exekučního titulu – jeho rovněž vymáhanou součást a nebyly-li povinným mimo exekuční rámec uhrazeny, není zde důvod k zastavení výkonu rozhodnutí (exekuce).“²⁴

- exekuce postihuje věci, které jsou z ní vyloučeny dle § 321 a 322 OSŘ, jedná se například o běžné vybavení domácnosti, hotovost do 1000 Kč

Kromě těchto obecných důvodů upravuje OSŘ i zvláštní důvody zastavení exekuce v závislosti na jednotlivých způsobech vedení exekuce. Příkladem je § 290 OSŘ, stanovící možnost navrhnout plátcí mzdy, aby navrhl soudu zastavení exekuce prováděnou tímto způsobem, pokud po dobu jednoho roku povinný nepobírá postižitelnou mzdu.

Ochranu povinného v exekučním řízení stanovuje § 268 odst. 4 OSŘ, dávající soudu možnost částečného zastavení exekuce např. z důvodu nepřiměřených způsobů provedení exekuce stanovených exekutorem. Přiměřenost zvolených způsobů provedení exekuce stanoví nejen OSŘ, ale nověji i § 58 odst. 2 EŘ.

„Přiměřenost zvolených způsobů exekuce deklaruje i § 58 odst. 2 EŘ tím, že exekutor může zvolit více způsobů exekuce jen tehdy, nepostačuje-li jeden ze způsobů k uspokojení oprávněného. Soud je oprávněn na základě § 264 odst. 4 OSŘ zkoumat přiměřenost rozsahu prováděné exekuce, avšak při svém rozhodnutí musí vzít v úvahu nejenom rozsah vymáhané povinnosti (k úhradě peněžité pohledávky) a

²⁴ Usnesení NS, sp. zn. 20 Cdo 420/2006

rozsah nákladů oprávněného a nákladů exekutora, které již vznikly, ale i rozsah nákladů, které ještě vzniknou v dalším průběhu exekuce.²⁵

Částečné zastavení exekuce soudem vzhledem k nepřiměřenému rozsahu exekuce znamená pro exekutora nemožnost vydat exekuční příkaz na způsob provedení exekuce postihující majetek povinného, který soud zastavil, dokud není zjevné, že exekuci nelze zbylými způsoby provést.

Ustanovení § 269 odst. 2 OSŘ obecně stanoví oprávnění soudu zastavit exekuci na návrh i bez návrhu. Návrh na zastavení exekuce bude nepochybně nejčastěji dávat povinný, avšak nelze argumentovat změnou okolností rozhodných pro výši nebo trvání splátek (§ 269 odst. 3 OSŘ).

²⁵ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C.H. Beck 2007, str. 205

6) Způsoby provedení exekuce na peněžitě plnění

Způsoby provedení exekuce upravuje § 58 a násl. EŘ a závisí výhradně na posouzení soudního exekutora, který není v zásadě při volbě způsobů provedení exekuce omezen. Exekutor může tedy zvolit jednu či více možností provedení exekuce, a to buď současně nebo postupně.

Určité omezení této volnosti přináší zásada přiměřenosti, která se prolíná celým exekučním řízením a chrání povinného před neadekvátními způsoby vedení exekuce v poměru k výši vymáhané povinnosti. Při vydávání exekučních příkazů je třeba mít tuto zásadu na paměti.

Po nařízení exekuce nemá soud možnost zasahovat exekutorovi do volby jednotlivých exekučních příkazů. Má však oprávnění nepřiměřenou exekuci částečně zastavit. Další omezení exekutora je při nepeněžitých plněních, kde je způsob provedení exekuce dán již samotnou podstatou povinnosti (§ 59 odst. 2 EŘ).

Určitou obdobou § 58 EŘ je § 257 OSŘ, který stanoví, že nařídit a provést výkon rozhodnutí lze jen způsoby stanovenými v OSŘ. Jak jsem již zmínil, má exekutor oproti výkonu rozhodnutí dle OSŘ tu výhodu, že není nutné nařizovat jednotlivé způsoby výkonu rozhodnutí postupně, ale lze je realizovat i všechny najednou. Taxativní výčet jednotlivých způsobů provedení exekuce stanoví § 59 EŘ. Exekuční řád neobsahuje komplexní úpravu způsobů provedení exekuce, což není ani potřeba. Vzhledem k tomu, že tato úprava je v exekučním řádu velmi stručná, vydalo Ministerstvo spravedlnosti vyhlášku 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti, která např. detailněji upravuje postup při doručování písemností.

Způsoby provedení exekuce, které může exekutor zvolit, se dělí dle § 59 EŘ na vymození peněžitého a nepeněžitého plnění. Exekutor nemá oprávnění provést výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, kterou upravuje § 272-273a OSŘ. Tato možnost výkonu rozhodnutí zůstala ve výlučné pravomoci soudů. Aby tyto výkony zůstaly v pravomoci nezávislých a nestranných soudů je dle mého názoru velmi správné, neboť jde o závažné zásahy do práv zúčastněných osob a exekutor nemá potřebné předpoklady rozhodovat tyto otázky. Exekutor nemá dále možnost rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným tak, jak ho upravuje § 273 písm. b) OSŘ. Stručně řečeno, na exekutora bylo převedeno právo vymáhat určitá majetková nebo obdobná plnění a nikoliv zasahovat do jiných práv a povinností osob.

Ustanovení § 59 odst. 1 EŘ je obdobou § 258 odst. 1 OSŘ a oproti OSŘ zde chybí jediný způsob provedení exekuce, a to zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitostem. Exekutor má však možnost podat jménem oprávněného návrh na zřízení soudcovského zástavního práva (66 odst. 6 EŘ). Soud zde však rozhoduje svým usnesením a nikoliv exekutor svým exekučním příkazem. Soudcovské zástavní právo lze definovat jako „(...) zvláštní druh zástavního práva, které vzniká rozhodnutím soudu na nemovitostech. (...) Výhodou soudcovského zástavního práva oproti smluvnímu zástavnímu právu je, že pro pohledávky jím zajištěné lze vést výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti i přímo proti pozdějšímu nabyvateli nemovitosti.“²⁶ V tomto případě nejde tedy přímo o uspokojení pohledávky oprávněného, ale o zajištění vymáhané pohledávky, která dává oprávněnému jistotu, že jeho právo nebude ohroženo, a to ani v případě, kdy povinný svou nemovitost prodá. Má tedy zajišťovací funkci místo funkce uhrazovací.

Exekuci ukládající zaplacení peněžité částky lze tedy dle § 59 odst. 1 provést:

- a) srážkami ze mzdy a jiných příjmů,
- b) příkázáním pohledávky,
- c) prodejem movitých věcí a nemovitostí,
- d) prodejem podniku.

Exekuce ukládající jinou povinnost než zaplacení peněžité částky se řídí povahou uložené povinnosti (§ 59 odst. 2 EŘ) a lze ji provést:

- a) vyklizením,
- b) odebráním věcí,
- c) rozdělením společné věci,
- d) provedením prací a výkonů.

Exekuci prodejem zástavy lze pro zajištěnou pohledávku provést prodejem zastavených movitých věcí a nemovitostí (§ 59 odst. 3 EŘ). V případě, že se prodává věc movitá, je jí povinen vydat nejen povinný, ale i třetí osoba, které byla věc podle smlouvy či zákona odevzdána.

Pokud exekutor zjistí, že jím zvolený exekuční příkaz není dále potřebný, může ho libovolně zrušit a vydat příkaz nový.

²⁶ Hendrych, D., a kol.: Právní slovník 2003, C.H. Beck, str. 937

Z důvodu rozsáhlosti problematiky jednotlivých způsobů vedení exekuce se zaměřím pouze na určité exekuční příkazy, se kterými má běžný člověk nejčastější možnost se setkat.

6.1 Exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů

Předmětem exekuce je zde pohledávka povinného vůči jeho podlužníkovi, kterým je plátce mzdy.

Exekuční řád neobsahuje velké odlišnosti od výkonu rozhodnutí podle OSŘ (§§ 60, 61 EŘ). Důvod je ten, že výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy dle OSŘ je dostačující. Svou podstatou se jedná o přikázání pohledávky, jejímž předmětem je nárok na výplatu mzdy. „Výkon rozhodnutí (exekuce) postihuje nikoli mzdu jako takovou, ale nárok na její výplatu. Odtud se také podává, že pro vykonatelnou pohledávku proti povinnému nemůže oprávněný vést výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy manžela povinného. Společné jmění manželů může totiž tvořit jen majetek již nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství (§ 143 odst. 1 písm. a) OZ). Mzdový nárok manžela povinného tedy součástí společného jmění manželů není (tou se stane až vyplacená mzda).“²⁷ „Exekuci k vymožení pohledávky vůči povinnému nelze nařídit a provést srážkami ze mzdy jeho manželky.“²⁸ Vyplacenou mzdu lze však již postihnout např. exekučním příkazem na společný účet manželů dle § 65a EŘ.

Plátci mzdy se exekuční příkaz doručuje do vlastních rukou a zaměstnanec ztrácí nárok na poměrnou část mzdy okamžikem doručení exekučního příkazu (§282 odst. 3 OSŘ) zaměstnavateli. Pořadí pohledávek je tedy určováno dnem, kdy byl plátci mzdy doručen exekuční příkaz na srážky ze mzdy.

Za doby komunistického režimu šlo o ideální institut, neboť každý měl povinnost pracovat. Vzhledem k tomu se srážky ze mzdy setkávaly skoro se 100 % úspěchem. V dnešní době již klesá použitelnost této formy exekuce, a to v důsledku změny ekonomických podmínek v naší společnosti. Dnes se pohybuje nezaměstnanost v průměru kolem 5 % a mnoho lidí již není v pracovním poměru, ale jde o osoby samostatně výdělečně činné (dále jen OSVČ).

²⁷ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol.: Občanský soudní řád, komentář- II. díl, 7. vydání, C.H.Beck 2006, str. 1499

²⁸ Usnesení NS, sp. zn. 20 Cdo 1642/2004

Jedinou výjimkou je ustanovení § 61 EŘ, které stanoví, že exekutor nerozhoduje podle § 288 OSŘ v případech, kdy je exekuce srážkou ze mzdy prováděna ve prospěch více oprávněných. Rozhodnutí, kolik ze sražené mzdy případně jednotlivým oprávněným, nepřísluší tedy soudnímu exekutorovi, ale zůstává ve výlučné pravomoci soudu. Exekutor tedy nesmí provádět rozvrhová usnesení. Může však připravit návrh rozvrhového usnesení, který pak předloží soudu a ten o něm vydá usnesení. Rozvrh tedy provádí výlučně exekuční soud.

Smyslem a účelem je zachování co největší rovnosti uspokojení mezi jednotlivými oprávněnými, na kterém nemá samozřejmě exekutor zájem, neboť vymáhá zásadně jen pro určitého oprávněného. Pokud by tedy podal plátce mzdy, oprávněný či povinný žádost o rozhodnutí dle § 288 OSŘ soudnímu exekutorovi, postoupí ten věc neformálním přípisem exekučnímu soudu. „Mzdou se rozumí veškeré odměny za práce, včetně náhrad mzdy, neboli podle nové terminologie zákona 586/1992 Sb., o daních z příjmů, jde v podstatě o příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků.“²⁹

Exekuce srážkami ze mzdy (§ 276 a násl. OSŘ) je vhodná především v případech, kdy je výše vymáhaného dluhu nižší a povinný nemá postizitelný majetek u finančních institucí. Ve většině případů nižších dluhů nehrozí ani nebezpečí, že by povinný kvůli nízkému dluhu radši opustil zaměstnání, než si nechal srážet mzdu.

Tento způsob exekuce do značné míry zatěžuje administrativu menších a středních zaměstnavatelů, kteří nemají nárok na určité finanční kompenzace za čas a lidské zdroje potřebné k propočítávání výše srážek u jednotlivých exekuoovaných zaměstnanců.

Za řádné plnění exekučního příkazu odpovídá zaměstnavatel. „Jestliže neprovede srážky ze mzdy povinného vůbec nebo v menším než stanoveném rozsahu nebo jestliže je neprovede včas, umožňuje § 292 OSŘ oprávněnému podat tzv. poddlužnickou žalobu a domáhat se po plátcí mzdy, aby mu zaplatil částky, které měly být ze mzdy povinného sraženy.“³⁰ Srážky ze mzdy vycházejí vždy z čisté mzdy a způsob jejího výpočtu upravuje § 277 odst. 1 OSŘ.

²⁹ Hlavsa, P.: Exekuční řád s poznámkami a provádějícími předpisy, Linde Praha, a.s., 2007.

³⁰ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C.H. Beck 2007, str. 224

Sražené částky mzdy zaměstnance může začít plátce mzdy vyplácet až ve chvíli, kdy mu exekutor zašle vyrozumění o právní moci usnesení (§ 283 OSŘ).

Ustanovení § 293 OSŘ řeší důležitou okolnost týkající se změny zaměstnavatele. Změna zaměstnavatele nemá vliv na povinnost nového zaměstnavatele srážet mzdu svému zaměstnanci na základě exekučního příkazu vydaného u původního zaměstnavatele. Praktickým problémem je nutnost nového zaměstnavatele dozvědět se o probíhající exekuci na svého nového zaměstnance. Zaměstnanci se v novém zaměstnání zřídka kdy přiznají, že jsou v exekuci a exekutor je pak nucen posílat exekuční příkaz i do nového zaměstnání. Ustanovení § 294 OSŘ stanoví sice povinnost nového zaměstnavatele vyžádat si potvrzení vystavěné původním zaměstnavatelem, avšak často tak nečiní. Zákon umožňuje v tomto případě uložit zaměstnavateli za porušení této povinnosti pořádkovou pokutu.

„Plátci mzdy lze uložit v řízení o výkonu rozhodnutí jen pořádkovou pokutu za nesplnění povinností dle § 294 odst. 1,2 a § 295 odst. 2, avšak nemůže mu být pořádková pokuta uložena za to, že srážky neprovádí vůbec, nebo je neprovádí řádně.“³¹

6.2 Exekuce přikázáním pohledávky

V dnešní době se jedná o jeden z nejefektivnějších způsobů provedení exekuce, který postihuje majetek povinného. Pohledávkou se rozumí „právo věřitele požadovat po dlužníkovi určitou majetkovou hodnotu. Pohledávka věřitele je zásadně vybavena nárokem, pohledávka má své příslušenství.“³² Podstatou je postižení pohledávky, kterou má dlužník vůči třetí osobě. Jedná se zde o peněžitý nárok povinného, který je však odlišný od peněžitého nároku na mzdu či obdobný příjem.

Exekučním příkazem se umožní osobě oprávněného, aby vstoupila do práv povinného, které má vůči svým dlužníkům a tedy ve vztahu k oprávněnému - poddlužníkům. Exekuční řád neobsahuje ohledně provedení exekuce přikázáním pohledávky žádné zvláštní modifikace oproti výkonu rozhodnutí dle OSŘ.

Jedinými výjimkami jsou § 64 EŘ upravující podrobně postižení patentů, průmyslových vzorů a ochranných známek, a § 62 EŘ vymezující kompetence soudu a exekutora dle § 316 odst. 2 OSŘ, který se týká rozvrhu odevzdané částky mezi

³¹ Rozsudek KS v Hradci Králové sp.zn. 12 Co 717/92

³² Hendrych, D., a kol.: Právní slovník 2003, C.H Beck, str. 648

jednotlivé oprávněné a tedy zákaz provedení rozvrhového řízení exekutorem. Tento paragraf je určitou obdobou § 288 OSŘ.

Exekuční řád umožňuje postihnout:

- a) peněžitou pohledávku povinného u peněžního ústavu dle § 65a EŘ, §§ 303-311 OSŘ,
- b) jinou peněžitou pohledávku vůči třetí osobě dle §§ 312-316 OSŘ,
- c) jiná majetková práva, zejména podíly v obchodních společnostech § 63 EŘ, §§ 320-320a OSŘ.

Určité pohledávky, které exekuci nepodléhají, jsou pohledávky vyjmenované v §§ 317-319 OSŘ.

Jak jsem zmínil výše, exekuční řád obsahuje podrobnou úpravu postižení patentů, průmyslových vzorů a ochranných známek. Jedná se o instituty duševního vlastnictví. OSŘ takovou úpravu nemá a postihuje tyto instituty s jinými majetkovými právy. Příslušné instituty musely být již povinnému uděleny v řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví, který je v řízení osobou zúčastněnou a zapsány v příslušném rejstříku. Lze postihnout nejen samotné instituty jako soubory majetkových práv jejich vlastníků, ale i licence k jejich využívání. „Zvláštní úprava v exekučním řádu je nezbytná proto, aby byly procesní úkony exekutora provázány s registračními úkony Úřadu průmyslového vlastnictví, který je zde osobou zúčastněnou na exekučním řízení. Jedině systémovým propojením úkonů těchto subjektů při provádění exekuce je možno dosáhnout účelu řízení a to postižení práv náležejících povinnému (...) Exekuce se tedy provádí prostřednictvím procesních úkonů, které jsou jinak prováděny v exekuci prodejem movitých věcí.“³³ Úřad průmyslového vlastnictví je povinen na základě § 33,34 EŘ sdělit exekutorovi všechny skutečnosti, které se týkají patentu, ochranné známky nebo průmyslového vzoru povinného. Sepsaná práva pak exekutor dle § 64 odst. 3 EŘ prodá v dražbě a postupuje přitom dle ustanovení o prodeji movitých věcí. S výtěžkem dražby pak exekutor naloží dle § 331 OSŘ.

Příkazání jiných peněžitých pohledávek upravuje podrobně § 312 a násl. OSŘ. Jedná se o pohledávky, které má povinný vůči třetím osobám. Jde tedy o jiné pohledávky, než pohledávky na účtu u finančních ústavů či pohledávky podle § 299

³³ Hlavsa, P. :Exekuční řád s poznámkami a provádějícími předpisy, Linde 2008, str. 98

OSŘ. Tyto pohledávky, již co do důvodu vznikly, avšak nemusí být ještě splatné. Exekutor zakáže povinnému v exekutorském příkazu s pohledávkou nakládat a dlužníku povinného zakáže vyplatit pohledávku povinnému do výše pohledávky oprávněného. Vyplacení pohledávky oprávněnému má pro poddlužníka z hlediska hmotněprávního účinky zaplacení pohledávky povinnému a poddlužník se tak vyhne podání možné poddlužnické žaloby.

Na rozdíl od exekuce prodejem movitých věcí a nemovitosti mají tyto exekuční příkazy pro exekutora tu výhodu, že jejich uskutečňování není pro exekutora spojeno s žádnými většími náklady, jako je třeba u prodeje movitých věcí placení skladišť a přepravních služeb.

6.3 Exekuce příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu

Exekuční příkaz se zde vydává za účelem postihnoutí majetku dlužníka vedeného peněžním ústavem v České republice. Jedná se zde o nárok povinného vůči třetímu subjektu, a to peněžnímu ústavu, jako dlužníku povinného a tedy poddlužníku oprávněného.

Může se jednat o běžný, vkladový či jiný účet povinného, kde má uloženy peněžní prostředky. „Účtem je jen takový právní vztah, z něhož peněžnímu ústavu vzniká povinnost zřídit účet, přijímat na něj vklady (platby) a uskutečňovat z něho výplaty (platby) podle příkazů majitele účtu nebo za jinak stanovených či dohodnutých podmínek.“³⁴ Postihnuty mohou být i devizové účty v cizí měně. Peněžním ústavem se rozumí dle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, právnická osoba se sídlem nebo pobočkou v České republice, založená jako akciová společnost, nebo státní peněžní ústav, které na základě bankovní licence:

- a) přijímají vklady od veřejnosti,
- b) poskytují úvěry.

Úplný seznam bank působících na území České republiky vede Česká národní banka.

Exekuci příkázáním z účtu peněžního ústavu však nepodléhají vklady na vkladních knížkách a cenné papíry, které jsou postižitelné v rámci exekučního příkazu prodejem movitých věcí.

³⁴ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol.: Občanský soudní řád, komentář- II. díl, 7. vydání, C.H.Beck 2006, str. 1540

Účinky exekučního příkazu se tedy vztahují na všechny peněžní prostředky, které jsou na blokováném účtu nebo na účet teprve přijdou, avšak nejdéle šest měsíců od doby, kdy peněžní ústav obdrží vyrozumění o právní moci dle § 305 OSŘ.

Účet povinného bude blokován od okamžiku, kdy peněžnímu ústavu dojde příslušný příkaz. Brání se tím dispozicím s prostředky na účtu v neprospěch oprávněného. Tento exekuční příkaz nelze použít na dávky opětuujícího se plnění (např. mzdu), ale jen na pohledávky splatné ke dni vydání exekučního příkazu.

Určitou zajímavostí je, že zákonodárce opomněl při přidání § 65a do EŘ novelizovat i § 59 EŘ a tedy uvést exekuci příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu mezi ostatní možné způsoby provedení exekuce. Žádné zvláštní problémy toto však nečiní, neboť výkladem § 58 EŘ dojdeme k tomu, že exekuci lze provést jen způsoby stanovenými v exekučním řádu a tento způsob tu stanoven je, byť ne ve výčtu § 59 EŘ.

Exekuční příkaz má stejné účinky jako nařízení výkonu rozhodnutí podle OSŘ (§ 47 odst. 2 EŘ). Exekuční řízení má pro oprávněného tu velkou výhodu, že není třeba v návrhu na nařízení exekuce označovat povinného jeho rodným číslem, tak jak stanoví § 320 písm. c) OSŘ. Pro exekutora není problém díky jeho širokým oprávněním zjistit rodné číslo v centrální evidenci obyvatelstva.

„Podle důvodové zprávy je zavedením nového způsobu exekuce sledováno rychlejší uspokojení pohledávky oprávněného, než cestou přikázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu, kdy se oprávněnému ne vždy podaří zjistit, u kterého peněžního ústavu povinná účet má, přičemž je kladen důraz na iniciativu oprávněného.“³⁵

Tento druh exekučního příkazu je soudním exekutorem vydáván bezpochyby nejčastěji. Po provedení součinnosti na vytipované finanční domy a vyjádření peněžního ústavu, že povinný má u něho veden účet, je ihned vydáván exekuční příkaz, aniž by měl exekutor přesnou představu, kolik peněžních prostředků je na účtu vedeno, neboť zpráva banky může být i několik týdnů stará. Toto je v zásadě první možnost, kdy se povinný dozví, že je proti němu vedena exekuce.

Peněžní ústav vede blokaci do výše částky v exekučním příkazu uvedené, a to od okamžiku doručení exekučního příkazu spolu s usnesením o nařízení exekuce. Pokud by peněžní ústav nepostupoval tak, jak mu ukládá ustanovení § 304 odst. 1,

³⁵ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C.H. Beck 2007, str. 238

§ 307 až § 309a OSŘ, může se oprávněný domáhat (poddlužnickou žalobou), aby mu peněžní ústav zaplatil částku, na kterou by měl právo, kdyby peněžní ústav postupoval správně (§ 311 OSŘ). Jedná se zde o „tzv. úkojné právo, až do výše vymáhané pohledávky a jejího příslušenství. Jde o právo vybudované pouze na procesněprávním základě.“³⁶

Má-li povinný (majitel účtu) na účtu vyšší částku, než je v exekučním příkazu uvedená, může přesahující částí libovolně disponovat. To znamená, že účet není blokován celý, ale pouze do určité výše.

„Výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle § 303 a násl. OSŘ, může být nařízen a proveden pouze u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu není způsobilým předmětem tohoto výkonu rozhodnutí, i kdyby na účet byly vloženy peněžní prostředky povinného, případně prostředky patřící do společného jmění manželů.“³⁷

6.4 Exekuce prodejem movitých věcí

Předmětem exekuce jsou zde movité věci ve vlastnictví povinného. Exekuční řád obsahuje opět jen dílčí úpravu. I zde se tedy přiměřeně užití ustanovení OSŘ, a to hlavy čtvrté části šesté, pokud exekuční řád nestanoví jinak.

Exekuce prodejem movitých věcí je jedním z druhů exekuce na peněžitě plnění. (§ 59 EŘ). Co je movitou věcí lze a contrario vyrozumět z § 119 odst. 1, 2 OZ, definujícího věci nemovité jako pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. „Tradičně se s věcmi movitými spojuje charakteristika, že jsou přemístitelné z místa na místo bez narušení jejich podstaty.“³⁸

Zákon vylučuje rozhodovací pravomoc soudního exekutora v § 66 odst. 3,4 a § 68 EŘ. Ustanovení §§ 321 a 322 OSŘ upravuje věci, které nepodléhají exekuci. Podle § 321 OSŘ nemohou být exekucí postiženy věci, jejichž prodej je podle zvláštních předpisů zakázán nebo exekuci nepodléhají (res extra commercium). Ustanovení § 322 OSŘ je již ve výčtu věcí, kterých se exekuce nemůže týkat, konkrétnější. Zejména se jedná o obvyklé vybavení domácnosti, snubní prsteny, hotovost do 1000 Kč, zdravotnické potřeby. Do dnešního dne není ani podle

³⁶ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol.: Občanský soudní řád, komentář- II. díl, 7. vydání, C.H.Beck 2006, str. 1559

³⁷ Usnesení NS sp.zn. 21 Cdo 1774/99, 4/2001 Sb. Rc.

³⁸ Jehlička, O., Švestka, J., a kol.: Občanský zákoník – komentář, 3. vydání, C.H.Beck 1996, str. 186

judikatury zcela jasné, co vlastně spadá do obvyklého vybavení domácnosti, i když určité vodítko dává judikát NS: „Otázku, zda jde o věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti ve smyslu § 322 odst. 1 OSŘ, a tam vtěleného kritéria jejich nezbytné potřeby při uspokojování hmotných potřeb povinného a jeho rodiny - výkonem rozhodnutí nelze postihnout jen takový majetek, který slouží k uspokojování těch životních potřeb, které lze hodnotit jako základní, skutečnost, že určité věci se zřetelem k aktuálním sociálním standardům tvoří typické vybavení domácnosti (kupř. barevný televizor, sedací souprava), ještě neznamená, že ve smyslu ustanovení § 322 odst. 1 a 2 OSŘ jde o věci nezbytně potřebné.“³⁹

Ustanovení § 322 odst. 3 OSŘ upravuje situaci, kdy je povinný podnikatelem. „Z výkonu rozhodnutí jsou ve smyslu ustanovení § 322 odst. 1 OSŘ vyloučeny jen movité či nemovité věci, popříp. spoluvlastnický podíl k nim, které povinný nezbytně potřebuje ke svému podnikání, vymezenému předmětem podnikání (činnosti). Ke svému podnikání povinný nezbytně potřebuje jen takové věci, které mu umožní alespoň v minimálním rozsahu provozovat podnikání v souladu s předmětem jeho podnikatelské činnosti.“⁴⁰

Ustanovení § 66 odst. 1 EŘ stanoví, že exekutor zajistí movité věci, které sepsal, i bez návrhu oprávněného. Exekuční řád tedy stanoví povinnost sepsání a náležitého uskladnění věcí. Exekutor po provedení soupisu upozorní povinného a další přítomné osoby, že nesmí se sepsanými věcmi nakládat. Porušení zákazu může být postiženo i jako trestný čin poškození věřitele (§ 256 odst. 1 písm. a) TrZ.). Náležitým uskladněním se však rozumí v určitých případech i ponechání věcí v provozu, není-li nebezpečí jejich poškození. „Podle povahy provozu podniku povinného lze takovéto zařízení ponechat i v běžném provozu, aby nebyl povinný zásadně poškozován odstávkou strojů.“⁴¹

Určité věci je možno prodat i mimo dražbu, která je jinak nezbytná. Jedná se o rychle se kazící věci, zejména potraviny. Exekutor je může odebrat povinnému a prodat mimo dražbu ihned poté, co byly sepsány (§ 326b OSŘ). Oprávněný může navrhnout prodej určitých zajištěných věcí, ale exekutor opět není tímto návrhem vázán.

³⁹ Usnesení NS, sp. zn. 20 Cdo 180/2003

⁴⁰ R 140/99

⁴¹ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád-komentář, C.H. Beck 2007, str. 241

Třetí osoba může v průběhu exekučního řízení podat žalobu na vyloučení věci z exekuce (§ 267 OSŘ). Jedná se o tzv. excindační žalobu (vylučovací žalobu), kterou podává postižená osoba v případě, že exekutor zabavil věc, nepatřící povinnému, ale např. osobě, jež s ním sdílí společnou domácnost. Takové vlastnické právo se může velmi obtížně prokazovat a exekutor může navíc zabavit věci, má-li jen důvodné podezření, že věc patří povinnému. Zejména to platí, pokud se věci nacházejí v místě trvalého bydliště povinného. Jedná se o jeden z mála případů sporného řízení v rámci exekučního řízení. Bude-li žaloba úspěšná, soud exekuci ohledně této konkrétní věci zastaví. K projednání věci je příslušný exekuční soud, který exekuci nařídil.

Určitá zajímavost se týká postižení věcí patřících do společného jmění manželů (dále jen SJM). Podle § 42 odst. 1 EŘ je účastníkem řízení, jde-li o věci nebo práva patřící do SJM i manžel povinného. Zúžení společného jmění manželů formou notářské smlouvy (§ 42 odst. 2 EŘ) nemá vliv na postižení majetku soudním exekutorem, pokud majetek patřil do SJM v době vzniku vymáhané pohledávky.

Na rozdíl od prodeje nemovitosti nepotřebuje exekutor k ocenění movitých věcí až na složitější případy (např. určité cenné sbírky) znalce (§ 328 odst. 1 OSŘ). Po ocenění věcí se koná dražba a není-li úspěšná, pak se koná opakovaná dražba (§ 330 OSŘ). Vyše nejnižšího podání stanoví OSŘ v § 329 odst. 1 pevně na jednu třetinu odhadní ceny stanovené exekutorem. Exekutor má povinnost oznámit konání dražby osobám uvedeným v § 328b odst. 3 OSŘ. Bohužel zákon zatím neukládá exekutorovi povinnost internetového zveřejnění dražební vyhlášky. Tato povinnost by vedla nejen k průhlednějšímu konání dražeb, ale dozajista by zajistila i větší publicitu a s tím spojenou vyšší účast při dražebním jednání. Přechodem vlastnictví na nového majitele zanikají dle § 329 odst. 3 OSŘ zástavní a zadržovací práva a další závady vážnoucí na věci.

Pokud se však pro věci nenajde kupec ani v opakované dražbě (§ 330 odst. 2 OSŘ), pak se nabídnou oprávněnému. Nemá-li ten zájem, vrátí se povinnému, a pokud o ně nemá zájem ani on, připadají věci podle § 185g OSŘ státu.

6.5 Exekuce prodejem nemovitosti

Vzhledem k rozsáhlosti materie exekuce prodejem nemovitosti se pokusím jen o velmi stručné shrnutí tohoto institutu.

„Exekuce prodejem nemovitosti patří k nezastupitelným prostředkům při vymožení peněžitého plnění. Jeho význam a přednost jsou zejména v případech, kdy jsou vymáhány vysoké peněžité částky. Právě hodnota nemovitosti oproti cenám movitých věcí dává – většinou – větší předpoklady k uspokojení oprávněného při vymáhání řádově vyšších pohledávek.“⁴² Jedná se zde o jeden z nejkomplicovanějších a nejrazantnějších typů exekučního řízení, pro který jsou stanoveny pevné formální požadavky na jednotlivé fáze postupu exekutora.

Stejně jako u ostatních exekučních příkazů, i zde exekuční řád v § 69 výslovně odkazuje na subsidiární použití OSŘ v otázkách výslovně v tomto zákoně neupravených.

Řízení se zde skládá z několika relativně samostatných fází (od vydání exekučního příkazu až po rozvrhové usnesení), kdy následná fáze nastupuje až po právní moci fáze předchozí. Je zde tedy při ustavičném odvolávání povinného v každé fázi nebezpečí, že se řízení může protáhnout i na více let.

Důležitým ustanovením určujícím oprávnění exekutora provést exekuci prodejem nemovitosti je § 66 odst. 2 EŘ, který stanoví nutnost prokázání vlastnického práva povinného k prodávané nemovitosti, a to taxativně vyjmenovanými listinami. V případě nemožnosti doložení těchto potřebných listin nezbude oprávněnému jiná možnost, než podání určovací žaloby dle § 80 písm. c) OSŘ.

Co je nemovitost nám říká § 119 odst. 2 občanského zákoníku (dále jen OZ). „Základní třídění věcí spočívá v jejich dělení na věci movité a nemovité. Za nemovité se považují pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem dle § 119 odst. 2 OZ (...) důležité je třídění nemovitostí na takové, které jsou předmětem evidence v Katastru nemovitostí, a takové, které se neevidují.“⁴³ Dle § 335 odst. 1 OSŘ se jedná o nemovité věci, byty nebo nebytové prostory ve vlastnictví podle zvláštního zákona.

Exekuční řád v § 68 dělí kompetence při exekučním prodeji nemovitosti mezi exekuční soud a exekutora, kterému zákon přiznává oprávnění provádět přípravné úkony pro rozhodnutí exekučního soudu o rozvrhu. Soudní exekutor tedy neprovádí rozvrhová jednání ani nevydává usnesení o rozvrhu, kterými prodej nemovitosti končí. Má však na starosti fáze předcházející, začínající vydáním exekučního příkazu

⁴² Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, C.H. Beck, 3 vydání, 2006 str. 469

⁴³ Hendrych, D. a kol.: Právní slovník 2003, C.H. Beck, str. 445

na prodej nemovitosti, zahrnující dále doručování účastníkům, vydání usnesení o znalci, usnesení o ceně, usnesení o dražbě a usnesení o příklepu.

Dle § 47 odst. 1 EŘ, který zakotvuje zásadu přiměřenosti, je exekutor povinen zvolit takový způsob vedení exekuce, který není zjevně nevhodný. Tím poskytuje povinnému do jisté míry ochranu v případě, že pro jeho nízký dluh nebude prodána jeho nemovitost. Povinný má možnost dle § 47 odst. 1 EŘ navrhnout soudu zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 h) OSŘ v případě porušení zásady přiměřenosti ze strany exekutora.

Pokud však mám na paměti účel exekuce, což je vymožení pohledávky pro oprávněného a úhrada nákladů exekuce, domnívám se, že v případě, že by povinný nedisponoval žádným jiným postižitelným majetkem, byla by i zde možnost přistoupení k prodeji nemovitosti.

Exekutorovi však nic nebrání v tom, aby povinnému nemovitost exekučním příkazem tzv. neblokoval. Tím omezí možnost povinného disponovat s touto nemovitostí do doby, než bude exekuce zcela uhrazena. Význam včasného zaslání exekučního příkazu na katastr nemovitostí spočívá v tom, že den doručení exekučního příkazu na katastr nemovitostí je důležitý pro určení exekutora, který dražbu povede a tím i zvýšení jistot, že jeho náklady budou uspokojeny.

Ustanovení § 66 odst. 5 EŘ stanoví povinnost exekutora určit znalce, který ocení nemovitost. Znalec postupuje podle zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku. Cena, kterou znalec určí, by měla být s odkazem na § 2 odst. 1 zákona o oceňování majetku cenou obvyklou. Za cenu obvyklou se považuje „cena, která by byla dosažena při prodejkách stejné, popř. obdobné nemovitosti v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Přitom se zvažují všechny okolnosti, které mají na cenu vliv (...) Určení ceny nemá tedy za cíl zjištění tržní, obecné či jinak stanovené ceny nemovitosti, ale je pouze podkladem pro stanovení nejnižšího podání (§ 336e OSŘ). To jakou má nemovitost hodnotu, za níž může být skutečně prodána, se ukáže teprve v dražbě.“⁴⁴

Exekutor má tedy velmi odpovědnou úlohu, neboť soud pak nařídí na základě podkladů, které má od soudního exekutora, jednání o rozvrhu rozdělované podstaty. Účastníkem tohoto jednání je i soudní exekutor.

⁴⁴ Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K.: Exekuční řád a předpisy související, C.H Beck 2005, str. 361

Prodej nemovitosti má nejen vážné důsledky pro oprávněného a povinného, ale i např. pro osoby, kterým váznou na dané nemovitosti zástavní práva, neboť ustanovení § 337h odst. 1 OSŘ ve spojení s § 336g OSŘ stanoví zánik zástavních práv váznoucích na nemovitosti dnem právní moci rozvrhového usnesení.

V exekučním řízení prodejem nemovitosti jsou nezbytné tyto fáze:

- a) vydání exekučního příkazu na prodej nemovitosti na základě usnesení o nařízení exekuce,
- b) pravomocné usnesení o nařízení exekuce,
- c) ustanovení znalce a určení ceny prodeje nemovitosti,
- d) stanovení dražebních podmínek,
- e) dražba,
- f) příklep,
- g) rozvrh výtěžků prodeje.

Kromě rozvrhového jednání spadají jednotlivé fáze do pravomoci soudního exekutora.

Nařízení exekuce prodejem nemovitosti je podmíněno splněním dvou kumulativních podmínek. Jedná se jednak o přesné označení nemovitosti, jak to vyžaduje zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky a zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných práv k nemovitostem. Dále pak o nutnost prokázat, že nemovitost opravdu patří povinnému, což díky publicitě zápisů v KN nečiní žádné problémy. Snazší je tedy prokázání vlastnictví u nemovitostí, které se zapisují do KN, než u jiných nemovitostí, tomuto zápisu nepodléhajícím.

Povinný musí být vlastníkem nemovitosti v den, kdy je zahájeno exekuční řízení. „Předpoklad pro nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti, spočívající v tom, aby bylo prokázáno, že nemovitost je ve vlastnictví povinného (§ 335 odst. 1 OSŘ), soud posuzuje podle stavu, jaký tu byl v den zahájení řízení“⁴⁵

Vzhledem k rozsáhlosti dané problematiky shrnu pouze usnesení o ceně vydávané soudním exekutorem. Jedná se o stěžejní část exekučního řízení prodejem nemovitosti, neboť cena nemovitosti je velmi důležitý předpoklad úspěšného skončení exekuce.

⁴⁵ Usnesení NS R 139/2000

Usnesení o ceně

Usnesení o ceně vydává exekutor, který základě výsledků ohledání a ocenění nemovitosti dle § 336 OSŘ určí (§ 336a OSŘ):

- a) cenu nemovitosti a jejího příslušenství,
- b) cenu jednotlivých práv a závad s nemovitostí spojených,
- c) závady, které prodejem v dražbě nezaniknou,
- d) výslednou cenu nemovitosti.

Výsledná cena se určí tak, že od ceny nemovitosti a jejího příslušenství a ceny práv spojených s nemovitostí se odečtou závady vážnoucí na nemovitosti. Tato výsledná cena má pak vliv dle § 336 písm. e) OSŘ na výši nejnižšího podání, které je stanoveno dvěma třetinami výsledné ceny, jež byla určena exekutorem.

Povinný má dle § 336 odst. 2 OSŘ povinnost umožnit prohlídku jeho nemovitosti, která je potřebná k provedení ocenění a zjištění stavu práv a závad s nemovitostí spojených. Odmítavý postoj povinného by mohl být sankcionován pořádkovou pokutou (§ 53 OSŘ) nebo by se mohlo jednat i o trestný čin maření úředního výkonu dle § 171 TrZ.

Výše jistoty stanovená exekutorem pro případné dražitele nesmí převyšovat tři čtvrtiny nejnižšího podání. Tato jistota musí být složena nejpozději před zahájením dražby, jinak se nemůže případný zájemce dražby účastnit. Do určité míry se tím prověřují finanční možnosti budoucích dražebníků a tím i jistota, že vydražitel bude schopen své nejvyšší podání opravdu zaplatit. V případě neúspěšné dražby se dražební jistota vrací.

Jednotlivými závadami na nemovitosti ve smyslu § 336a odst. 1 písm. d) OSŘ jsou zejména věcná břemena. Věcné břemeno spočívá „v omezení vlastníka nemovitosti buď k prospěšnějšímu užívání nemovitosti jiného konkrétního vlastníka, nebo ku prospěchu určité konkrétní osoby. Toto omezení je spjato se zatíženou nemovitostí tak, že se na jeho trvání nezmění nic ani s výměnou vlastnického subjektu. Zatížení přímo z povahy věci sleduje nemovitost, na které je stanoveno.“⁴⁶ Věcná břemena mohou mít různý obsah - např. právo bezplatného bydlení, právo přechodu a přejezdu pozemku, čerpání vody ze studně.

⁴⁶ Grossová, M., E.: Exekuce na peněžité plnění, Linde Praha a.s., 2007 str.215

Je-li v usnesení oceněna závada, která dražbou nezanikne, pak bude samozřejmě tato závada zatěžovat i vydražitele, a proto bude třeba odečíst hodnotu této závady od ceny nemovitosti a jejího příslušenství (§ 336a odst. 3 OSŘ). Určité závady, které mohou prodejem nemovitosti zaniknout, nezaniknou, pokud je vydražiteli za ně dána náhrada a ten, komu toto právo svědčí, s tím projeví souhlas (§337g odst. 2 OSŘ). Uvedené však nenastane, pokud se vydražiteli náhrady nedostane (§ 337h odst. 2 OSŘ).

Právní mocí usnesení o ceně končí další fáze exekučního řízení a bude následovat dražba. Jejímú nařídzení však ještě předchází vydání dražební vyhlášky dle § 336b OSŘ.

„Pravomocným usnesením o ceně je exekutor v dalším průběhu exekučního řízení vázán a z ceny jiné, ať již stanovené novým usnesením vydaným podle § 336a OSŘ či novým údajem o výsledné ceně obsažené v dražební vyhlášce (§ 336 odst. 2 c) OSŘ), může při respektování klausule rebus sic stantibus vycházet, jen nedojde-li k podstatné změně poměrů.“⁴⁷

„Je tedy možné, aby nové ocenění bylo vyjádřeno v novém usnesení o ceně, ale je i možné, aby nové ocenění bylo vyjádřeno v dražební vyhlášce.“⁴⁸ Toto však musí exekutor v dražební vyhlášce odůvodnit. Jelikož za změnu poměrů se považuje i změna oceňovacího předpisu, který se mění každoročně, dá se říci, že pokud se nepodaří dražbu provést do roka od vydání usnesení o ceně, pak je třeba vydat nové – aktualizované – usnesení.

Usnesení o ceně se doručuje dle § 336a odst. 4 OSŘ oprávněnému, dalším oprávněným, povinnému a osobám, o nichž je známo, že pro ně vážnou na nemovitosti práva či závady.

Proti usnesení o ceně je již možno podat odvolání, avšak: „lze uplatnit jen takové námitky, které zpochybňují postup soudu (exekutora), potažmo znalce. Legitimní je tedy obrana založená např. na tvrzení o tom, že posudek vyhotovil znalec, který k němu není oprávněn, nebo že znalec nepostupoval podle správného právního předpisu, že neoceníl správné nemovitosti nebo nesprávně zjistil skutečný stav nemovitosti, či soudem stanovená cena nemovitosti nemá oporu ve vypracovaném posudku“⁴⁹.

⁴⁷ Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, C.H. Beck 2006

⁴⁸ Kurka, V., Drápal, L.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení, Linde Praha, a.s., 2004 str. 533

⁴⁹ Usnesení KS v Brně, sp.zn. 12 Co 538/2003

Považuji ještě za vhodné podotknout, že znalecký posudek je jen podkladem pro určení ceny nemovitosti a „exekutor jím nemusí být za určitých okolností vázán, pokud se od něho odchýlí, je třeba, aby ho k tomu vedly skutečně vážné objektivní důvody, které musí v usnesení o ceně odůvodnit.“⁵⁰ Neučiní-li tak, nebylo by možno usnesení v odvolacím řízení přezkoumat a bylo by nutno toto usnesení o ceně zrušit odvolacím soudem. Samozřejmostí je, že i když exekutor ze znaleckého posudku nevybočí, musí ho přesto odůvodnit, aby bylo odvolacím soudem přezkoumatelné.

⁵⁰ Usnesení ÚS sp.zn. I ÚS 450/99 z r. 2001

7) Náklady exekuce obecně

Exekuční činnost je dle § 3 odst. 1 EŘ činností úplatnou. Soudnímu exekutorovi, kterému stát svěřil pravomoci dle exekučního řádu, přísluší za provedenou činnost úplata, jež je pro něj velkou motivací pro rychlé a efektivní vymáhání pohledávek. Způsob výpočtu úplaty za činnost exekutora upravuje § 87-92 EŘ v hlavě VI. až VII. a dále je specifikuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (exekutorský tarif).

Náklady exekuce jsou dle § 87 EŘ odměna exekutora, náhrada paušálně určených či účelně vynaložených hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při provádění exekuce, náhrada za doručení písemností, odměna a náhrada nákladů správce podniku a dále DPH, je-li exekutor či správce podniku jeho plátcem.

Oprávněný má též právo dle § 87 odst. 2 EŘ na náhradu nákladů účelně vynaložených k vymáhání nároku, pokud povinný svým jednáním tyto náklady zapříčinil. To však jen za předpokladu, že byla exekuce úspěšná. Jedná se tedy o období § 270 odst. 2 OSŘ. Náklady oprávněného definuje § 137 odst. 1,3 OSŘ. Exekutor má oprávnění požadovat dle § 90 odst. 3 EŘ na oprávněném zaplacení zálohy, jejíž výši sám určí. Limitován je však § 12 odst. 2 ET. Nezaplacení této zálohy je možným důvodem zastavení exekuce dle § 55 odst. 2 EŘ. Podle § 87 odst. 4 EŘ vymůže exekutor náklady exekuce a náklady oprávněného na základě příkazu k úhradě nákladů exekuce. Tento příkaz blíže určuje § 88 EŘ.

O zastavení exekuce rozhoduje exekuční soud usnesením (§ 55 EŘ). Toto usnesení obsahuje i výrok o náhradě nákladů exekuce a exekutor již příkaz k úhradě nákladů exekuce nevydává, neboť dle § 51b EŘ tímto zaniká pověření exekutora k provedení exekuce. „Příkaz k úhradě nákladů exekuce ztrácí své opodstatnění, byla-li exekuce zastavena. Je-li exekuce zastavena, rozhoduje o nákladech exekučního řízení soud.“⁵¹ „Exekutor pověřený soudem k provedení exekuce podle § 44 odst. 2 EŘ je účastníkem řízení o zastavení exekuce v rozsahu rozhodnutí o nákladech řízení, pokud jde o jeho náklady dle podle § 90 odst. 1 EŘ. Při zastavení exekuce je na exekutorovi, aby soudu tyto náklady vyčíslil a doložil.“⁵²

⁵¹ Usnesení KS v Hradci Králové, sp.zn. 23 Co 9/2003

⁵² Usnesení KS Ústí nad Labem-pobočka Liberec, sp.zn. 30 Co 341/2003

Pokud dojde k zastavení exekuce pro nemajetnost povinného, platí odměnu exekutora i paušální náhradu exekutorovi oprávněný. Tato částka činí podle platné právní úpravy 6 500 Kč bez DPH. Neměla by tedy nastat situace, kdy exekutor nezíská alespoň základní náklady exekuce, jak tomu bylo až do nedávna bylo.

Ustanovení § 89 EŘ bylo až do své novelizace s účinností 2008 značně kusé a nejasné a patřilo k jedné ze slabín exekučního řádu. Neřešilo podrobně otázky týkající se zastavení z důvodů nemajetnosti povinného a související náklady exekutora. V důsledku toho se judikatura soudů značně rozdělila a přisuzovala placení nákladů exekuce při zastavení dle § 89 EŘ někdy povinnému a jindy oprávněnému. Nejvyšší soud ČR pak v roce 2005 judikoval: „Nelze-li oprávněnému přičítat zavinění, že exekuce byla zastavena proto, že u povinného nebyl zjištěn postižitelný majetek (§ 268 odst. 1 e) OSŘ), nelze pak oprávněnému uložit povinnost k náhradě nákladů exekuce, osobou povinnou k jejich náhradě exekutorovi může být jen povinný.“⁵³

Nejvyšší soud ČR se zde tedy nezajímal § 3 odst. 1 EŘ o to, že exekutor vykonává svou činnost za úplatu, a že finanční odměna za jeho činnost je jedním z pilířů jeho nezávislosti. V případech, kdy byla exekuce zastavena pro nemajetnost povinného, zůstal exekutor de facto bez uhrazených nákladů exekuce, neboť již bylo zjištěno, že je povinný bez postižitelných prostředků. Tento výklad pak začaly rozvádět i obecné soudy. Městský soud v Praze kupříkladu konstatoval: „Z uvedeného nálezu jednoznačně vyplývá, že riziko soudního exekutora v neuspokojení jeho zákonných nároků má protihodnotu v jeho podstatě monopolním postavení při provádění činnosti exekutora. Riziko neuhrazení odměny za odvedenou práci je vyvažováno výhodami souvisejícími i s touto profesí.“⁵⁴ Jednoduše vysvětleno, lze tento judikát pochopit tak, že exekutor má dosti vysoké příjmy, vycházející z jeho v zásadě monopolního postavení, že pár neuhrazených nákladů by jej nemělo zatížit. Tento názor pak podpořil i senát Ústavního soudu ČR. „Exekutor vystupuje při své činnosti v postavení podnikatele podle obchodního zákoníku (...) nese i riziko v tom, že majetek povinného nebude dostačovat ani k uspokojení nákladů exekuce.“⁵⁵ Ve prospěch exekutorů pak judikoval Ústavní soud ČR v nálezech II. ÚS 372/04 a I. ÚS 290/05, kde argumentoval tím, že exekutora nelze považovat za klasického podnikatele, neboť může odmítnout provedení exekuce jen z omezených důvodů a

⁵³ Stanovisko NS sp.zn Cpjn 200/2005

⁵⁴ Usnesení MS v Brně č.j, Co 386/2006

⁵⁵ Usnesení ÚS sp.zn. II. 150/04

jeho nezávislost - i ekonomická - na státu je základním předpokladem jeho nestrannosti. Jelikož si tedy exekutoři nemohou vybírat provádění konkrétních exekucí, nemohou nést ani obchodní riziko s exekucemi spojené.

Dne 12. 9. 2006 se sešlo z důvodu roztříštěnosti právních názorů plénum Ústavního soudu, který opět přiznal obecným soudům možnost v odůvodněných případech přiznat náhradu nákladů exekuce povinnému. „Není porušením čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jestliže obecný soud přizná při rozhodování o nákladech exekuce exekutorovi náhradu nákladů řízení vůči povinnému v případě, kdy je exekuce zastavena pro nedostatek majetku povinného a na straně oprávněného nelze shledat procesní zavinění za zastavení exekuce.“⁵⁶

Tento spor ukončila až novela § 89 EŘ, která výslovně uvádí, že v případě, kdy je exekuce zastavena pro nemajetnost povinného, hradí paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi oprávněný, a to bez ohledu na zavinění.

Není bez zajímavosti, že obdobný boj vedli exekutoři při uspokojování svých nákladů při prodeji nemovitosti, kdy je některé soudy řadily do první skupiny a některé do třetí skupiny s oprávněnými.

Náklady exekuce a náhradu nákladů exekučního řízení jinak hradí zásadně povinný (§ 87 odst. 3 EŘ), a to na základě usnesení soudu o nařízení exekuce (§ 44 odst. 6 písm. e) EŘ). Tyto náklady jsou pak exekutorem blíže specifikovány v „Příkazu k úhradě nákladů exekuce“ (dále jen PUNE). Ustanovení § 88 odst. 3 EŘ umožňuje účastníkům řízení, aby do 8 dnů ode dne doručení podali exekutorovi námitky proti tomuto příkazu. Pokud jim exekutor v plné míře nevyhoví, postoupí je bez zbytečného odkladu soudu, který o nich do 15 dnů rozhodne. Odvolání již není proti tomuto rozhodnutí přípustné. Jestliže exekutor námitkám vyhoví, zruší napadený příkaz a vydá příkaz nový, proti němuž jsou námitky opět přípustné. PUNE je vlastně určitou obdobou výroku soudu o nákladech řízení. PUNE se vykonává v exekučním řízení a nelze jej vykonat v soudním výkonu rozhodnutí. Nebude-li však PUNE uhrazen v příslušném exekučním řízení, pak může sloužit jako samostatný exekuční titul pro další exekuční řízení.

Odměna exekutora je úplatou za činnost vykonávanou osobně exekutorem nebo jeho zaměstnanci. Jedná se o částku pohyblivou, která je závislá na výši exekutorem vymoženého plnění (§ 5 ET), kde je stanovena procentní sazbou.

⁵⁶ Stanovisko pléna ÚS 23/06

V zásadě tedy, čím je větší dluh, tím je i vyšší odměna soudního exekutora.

Ustanovení § 6 ET stanoví bližší podmínky pro výpočet odměny exekutora, a to:

- 1) do 3 000 000 Kč základu.....15 %
- 2) z přebývajících částky až do 40 000 000 Kč základu.....10 %
- 3) z přebývajících částky až do 50 000 000 Kč základu.....5 %
- 4) z přebývajících částky až do 250 000 000 Kč základu.....1 %

částka nad 250 000 000 Kč se do základu nezapočítává a odměna činí u částky do 3 000 000 Kč minimálně 3 000 Kč. ET pak dále vypočítává jednotlivé odměny v závislosti na způsobu provedení exekuce.

Ustanovení § 13 a násl. ET pak stanoví náhradu hotových výdajů. Tato náhrada slouží exekutorovi k tomu, aby mu byly kompenzovány prostředky, které v průběhu provádění exekuce účelně vynaložil při zjišťování a zajišťování majetku povinných. Zahrnuje zejména soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky atd.

Do novely, která nabyla účinnosti 1. 8. 2006 bylo nutno prokazovat jednotlivé výdaje, což značně zatěžovalo administrativu exekutora (např. kolik obálek bylo rozesláno, kolik kopií vytvořeno). Dnes již je náhrada hotových výdajů stanovena paušálně částkou 3 500 Kč. Exekutor má nárok na tento paušál vždy a není tedy nucen prokazovat jednotlivé náklady do výše této částky.

Náhrada nákladů na znalecké posudky se určuje dle zákona č 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících a vyhlášek k provedení tohoto zákona. ET dále upravuje náhradu za ztrátu času, náhradu za doručení písemností.

Ustanovení § 91 EŘ upravuje mimosmluvní odměnu při poskytnutí právní pomoci. Pokud by se strany nedohodly na výši této odměny, náleží exekutorovi odměna, jež odpovídá výši mimosmluvní odměny advokáta dle advokátního tarifu. Jedná se zde o činnosti, které vyjmenovává § 74 EŘ, týkající se především právní pomoci oprávněným v exekučním řízení.

V mnoha případech povinný tvrdí, že pohledávku uhradil ještě před nařízením exekuce. V případě prokázání splnění jeho povinnosti nemusí hradit náklady exekuce on, ale hradí je oprávněný dle § 89 EŘ. Námitka splnění vymáhané povinnosti je uplatnitelná a přísluší o ní rozhodovat podle § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ.

8) Závěr

Exekuční řád byl přijat v roce 2001 jako alternativa „klasického“ výkonu rozhodnutí, se kterou neměli součastníci žádné zkušenosti. Zákonodárce projevil zavedením exekučního řádu zcela evidentní zájem na zrychlení a zefektivnění vykonávacího řízení. S napětím tak bylo očekáváno, jak bude přijat odbornou i laickou veřejností. Každoroční prudký nárůst exekucí podle exekučního řádu na úkor výkonu rozhodnutí dal, dle mého názoru, pravdu zastáncům efektivity exekučního řádu, a to přes všechny jeho nedostatky, které již byly za dobu jeho platnosti odstraněny, či které ještě zcela vyřešeny nebyly.

Přijetí tohoto zákona obnovilo důvěru občanů ve vykonávací řízení. Věřitelé znovu získali jistotu, že jejich pravomocně přiznané právo bude náležitě vymoženo, což v minulosti nebylo bohužel zcela běžným jevem. Exekuční řízení se ukázalo jako efektivnější forma vykonávacího řízení. Pro oprávněného se značně ulehčilo vymáhání práva, neboť exekuční řízení není zdaleka tak náročné na jeho aktivní součinnost.

„V loňském roce bylo nařízeno soudy 427 800 exekucí, což je skoro o 40% více, než bylo nařízeno v roce 2006. Počet ukončených exekucí v roce 2007 byl 125 171. Počet stížností na postup exekutora dosáhl v loňském roce čísla 596.“⁵⁷

Mezi hlavní příčiny tohoto nárůstu patří vymáhání pohledávek z nesplacených úvěrů. Česká národní banka již vytrvale několik let varuje před vzrůstajícím trendem života na dluh. Zadlužování českých domácností se rok od roku výrazně zvyšuje a ani vidina efektivní exekuce občany neodrazuje od neuvážených úvěrů. Splácení úvěrů dlužníky je pak zejména u některých mimobankovních poskytovatelů nad jejich síly. Celkové zadlužení Čechů dosáhlo v letošním roce bezmála 500 miliard korun. Nejvíce se na tomto ohromném čísle podílí nárůst spotřebitelských úvěrů a hypoték. Jejich počet začíná mírně klesat, nikoliv však z důvodů racionálnějšího finančního hospodaření občanů, ale z důvodů horší dostupnosti těchto finančních produktů v důsledku celosvětové finanční krize.

Podle současného prezidenta Exekutorské komory JUDr. Juraje Podkonického má však stále většina exekucí původ v drobných pohledávkách věřitelů. Jen pro zajímavost mohu uvést, že kvůli vymáhání koncesionářských poplatků Českou

⁵⁷ Konkurzní noviny, vydání č. 9, ze dne 30. 4. 2008

televizí, bylo v loňském roce nařízeno 12 000 exekucí. Je evidentní, že tyto dluhy nemají svou příčinu v neschopnosti platit tyto poplatky, ale píše v laxním přístupu, se kterým se určití občané staví k platbám, které jim ukládá jejich zákonná povinnost. Neplatič si při založení složenky asi stěží uvědomuje, že může při dluhu, který činí 400 Kč, zaplatit v exekuci i více než dvacetinásobek.

JUDr. Podkonický se ke statistikám exekucí vyjádřil takto: „Nejčastěji lidé dluží částky do padesáti tisíc. Zhruba 70 až 75 procent exekucí byla nařízena na majetek fyzických osob. Nejčastější jsou pohledávky do 50 tisíc korun, nejvýše několik stovek tisíc korun, výjimečně jde o milionové částky. Lidé se nyní často ocitají ve spirále, kdy jeden úvěr vykrývají jiným. Z našeho pohledu to nevnímáme úplně ideálně. Spíše bychom byli raději, kdyby ty věci nedocházely až do exekucí a ta čísla klesala, protože mnoho případů by se podle našeho názoru dalo vyřešit i předexekučně. Ale bohužel v České republice je situace taková, že dokud na dlužníka takzvaně „neudeříte“ až v rámci exekuce, tak on nemá důvod splatit své závazky, protože to tady historicky v těch lidech je. Kdybych se vrátil před rok 2001, tak lidé nebyli nuceni cokoli platit. Díky činnosti soudních exekutorů se situace hodně změnila.“⁵⁸ Tento názor je pravdivý jen do jisté míry.

Z mého pohledu lze k tomuto prohlášení vznést následující výhradu. Názor, že by exekutoři uvítali, kdyby počet exekucí na malé částky klesal, nepůsobí pravdivě. Vymáhání právě těchto pohledávek je exekutory vítáno. Jedná se zde o povinné, kteří disponují majetkem, a vymahatelnost těchto částek je takřka 100%. Obvykle postačuje jeden exekuční příkaz na příslušný účet v bance a exekutorova odměna v tomto případě činí minimálně 6.500 Kč bez DPH. Příslušný spis pak může být ukončen v závislosti na rychlosti soudu při vyznačování právní moci i do 2 měsíců.

Nárůst dluhu z několika stovek korun před exekucí na několik tisíc po exekuci mi nepřipadá správný a pro lidi, kteří opravdu jen zapomněli zaplatit pár složenek, frustrující. Myslím si tedy, že právě na straně oprávněných by měla při vymáhání panovat alespoň částečná lidskost. Jedná se zde např. o zmiňované pohledávky České televize. Oprávnění mají stále možnost obrátit se při takto malých pohledávkách na soud, aby nařídil výkon rozhodnutí, jehož náklady se nevyšplhají do tak závratných výšek.

⁵⁸ Konkurzní noviny, vydání č. 9, ze dne 30. 4. 2008

Problémy, které dlouho panovaly v exekučním řízení - náklady exekuce samotné a náklady exekuce při prodeji nemovitosti, byly již ke spokojenosti exekutorů vyřešeny novelami, které nabyly účinnosti v roce 2008.

Dalším nedostatkem exekučního řádu byla nejednoznačnost výkladu pojmu a pravomocí vykonavatele exekutora. Ten má provádět převážně faktické úkony k realizaci exekuce vyklizením, prodejem věci, odebráním věci aj. Změněný § 27 EŘ po novelizaci přesně stanoví, jaké podmínky má zaměstnanec exekutora splňovat, aby mohl být exekutorským vykonavatelem. V únoru 2009 proběhla první vykonavatelé zkoušky. Je udivující, že toto trvalo celých sedm let od účinnosti exekučního řádu. Není totiž důvodu, aby úkony, které běžně ve výkonu rozhodnutí vykonávají soudní vykonavatelé bez právnického nebo jakéhokoliv jiného vyššího vzdělání, museli v exekučním řízení vykonávat osobně exekutoři nebo exekutorští kandidáti. Exekutor může zmocnit svého zaměstnance v souladu s § 5 a § 27 EŘ, § 265 OSŘ a § 45 a násl. vyhlášky MS ČR 37/1992 Sb., aby vykonával jednotlivé úkony během exekučního řízení.

Otázka vyvstala v roce 2004, kdy povinný na takto pověřeném zaměstnanci spáchal pokus vraždy a senát NS se zabýval v rozsudku sp. zn. Tdo 478/2004 také otázkou, zda měl pověřený zaměstnanec během doručování usnesení o nařízení exekuce postavení veřejného činitele. Nenevelizovaný § 56 EŘ totiž neumožňoval výslovně zaměstnancům exekutora doručovat jednotlivé písemnosti. Senát NS tedy nepovažoval tyto úkony za úkony podle exekučního řádu a postavení veřejného činitele zaměstnanci nepřiznal.

Dohru měla ještě celá situace v ojedinělých případech, a to snahou kriminalizovat jednání zaměstnanců exekutora - vykonavatelů, např. rozsudek NS ČR č.j. 4 Tz 32/2006. Celou situaci vyřešila již zmíněná novela §§ 27 EŘ a 56 EŘ.

De lege ferenda

Do budoucna by se mělo počítat při případných novelizacích, zejména s ohledem na obrovské každoroční nárůsty počtu exekucí, s posílením určitých pravomocí exekutorů, ale současně nesmíme při odlehčování zahlceným soudům zapomínat na to, že musí být respektováno ústavní právo na zákonného soudce.

Exekutorovi by nově měla připadnout výlučná odpovědnost za řádné přezkoumání formálních náležitostí exekučního titulu. Přestože se úkony exekutora považují za úkony soudu, neměl by mít exekutor větší pravomoci, než jsou dnes přiznány vyššímu soudnímu úředníku nebo asistentovi soudce. Právě tento rámec by plně respektoval právo na zákonného soudce.⁵⁹

Návrhy na nařízení exekuce by se již neměli podávat u soudu, ale přímo u exekutora, který by měl zajistit odstranění jejich formálních vad. Pokud bude návrh formálně bezvadný, exekutor pak sám požádá soud o pověření exekutora k provedení exekuce, a to nejlépe elektronickou poštou s ověřeným certifikátem. Soud by přestal vydávat usnesení o nařízení exekuce, ale pouze pověří exekutora k provedení exekuce. Obsahově by se jednalo o úřední registraci exekuce, aby bylo možno u soudu ověřit, že exekutor má právo danou exekuci provádět. Exekutor tedy sám vydá a rozešle usnesení o nařízení exekuce.⁶⁰

Kontrolu nad činností exekutora by měl navíc vykonávat též předseda okresního soudu, do jehož obvodu byl exekutor jmenován, popř. předseda okresního soudu, který exekutora provedením exekuce pověřil. Vychází se zde z premisy, že k exekutorovi má nejbližší soud, do jehož obvodu exekutor spadá, nebo soud, který exekutora provedením exekuce pověřil. V rámci zvýšení transparentnosti vyřizování stížností na postup exekutora by se měla zavést nezávislá kontrolní komise jako zcela nový orgán Komory, v níž by zasedali nejen osoby jmenované Komorou, ale i laici, případně jiné vhodné osoby.⁶¹

Vyznačování právních mocí na usnesení o nařízení exekuce je dalším velkým problémem exekučního řízení. Tato povinnost spadá do pravomoci stále přetížených soudů, které pak zbytečně protahují exekuční řízení o několik měsíců, což zatěžuje exekutora, oprávněného i povinného. Proto je zcela na místě příprava novely, jež by tuto nespornou agendu svěřila do pravomoci soudních exekutorů. To by značně urychlilo exekučního řízení a odlehčilo soudům, které by se pak mohly věnovat sporné agendě.

Exekutor vyznačuje právní moc na jiných rozhodnutích a bylo by vhodné zvážit, zda by nebylo účelnější svěřit do jeho kompetence i vyznačení právní moci na usnesení o nařízení exekuce. Nutné je však vzít v úvahu také odpovědnost těchto

⁵⁹ www.portal.justice/ MS, Důvodová zpráva k novele exekučního řádu, str. 27

⁶⁰ www.portal.justice/ MS, Důvodová zpráva k novele exekučního řádu, str. 27

⁶¹ www.portal.justice/ MS, Důvodová zpráva k novele exekučního řádu, str. 28

úkonů, neboť právě na pravomocném usnesení závisí možnost dispozice s majetkem povinných a nikoliv jen jeho zajišťování.

Ve vládě byla projednávána rozsáhlá novelizace exekučního řádu, která přicházela s novinkou, kdy by exekutor ve vykonávacím řízení napříště vystupoval jako soud prvního stupně a sám tedy vydával potřebná usnesení. V § 55b odst. 1 EŘ stanovil výslovně: „exekutor při rozhodování činí úkony, které v řízení o výkon rozhodnutí přísluší soudu prvního stupně.“ Tato novelizace měla ulehčit práci soudům tím, že přenáší na exekutora velkou část soudních pravomocí týkajících se exekučního řízení. Rozhodnutí exekutora pak lze napadnout odvoláním ke krajskému soudu s výjimkou výslovně stanovených případů. Tímto se údajně dostatečně zajistila kontrola nad činností exekutora. Novela však nebyla ve většině případů přijímána kladně. Většina exekutorů si uvědomovala zvýšené nároky na svoji administrativu a velkou míru odpovědnosti za vydávané rozhodnutí.

Další novinkou byla i možnost zřizování exekutorských zástavních práv na nemovitostech. Dnes mohou exekutoři dávat exekučnímu soudu pouze návrhy na zřízení soudcovských zástavních práv na nemovitostech. Soudy návrhy nijak nepřezkoumávají a automaticky tyto zástavní práva vydávají. Touto novelou by se tedy dozajista soudům ulehčila příslušná agenda. Dne 27. 11. 2008 vzal ministr spravedlnosti tento rozsáhlý návrh exekučního řádu zpět k přepracování.

Exekuční řád za poslední léta prošel významnými novelizacemi, které do značné míry pozitivně změnil exekuční řízení a další velká novelizace, o níž jsem se zmínil výše, měla zasáhnout do efektivnosti vymáhání pravomocně přiznaných práv. Jedná se však o politicky příliš ožehavé téma.

Dne 12. 12. 2008 bude mimo jiné v senátu projednávána průlomová novela OSŘ týkající se změny doručování. Vzhledem k velkému objemu doručovaných písemností v justici bude pro část subjektů zavedena povinnost přijímat doručované písemnosti veřejnou datovou sítí. Účastníci si budou moci dále nahlásit přímo do evidence obyvatelstva doručovací adresu odlišnou od adresy trvalého bydliště. Nevyzvedávání těchto písemností by bylo spojeno s fikcí doručení. Samozřejmě bude zachována možnost prokázat, že osoba z vážných důvodů nebyla schopna zásilku převzít. Novela neřeší, co je tímto vážným důvodem a nechává prostor pro budoucí judikaturu.

Objevily se i vážně míněné návrhy změny příslušnosti exekutorských úřadů, jejichž smyslem bylo změnit celorepublikovou působnost exekutorských úřadů na příslušnost místní, a to dle sídla úřadu v obvodu okresního soudu, do kterého byl exekutor jmenován. Oprávněný by byl v tomto případě značně omezen při volbě konkrétního exekutora, neboť by si mohl zvolit exekutora jen v obvodu sídla, či bydliště povinného. Na druhou stranu by však tímto mohly do značné míry poklesnout náklady exekuce vznikající právě z důvodu vzdáleného místa pobytu povinného.

Ani Exekutorská komora ČR nebyla schopna vyjádřit jednotnější názor na tuto případnou novelu upravující místní příslušnosti. Novela by byla vhodná pro exekutory, kteří mají sídlo v „atraktivních obvodech“, kde sídlí více firem, případně má trvalý pobyt větší množství fyzických osob. Do jisté míry by se tím umínil boj exekutorů o jednotlivé zakázky, neboť konkurence by se omezila pouze na daný obvod. Velkou nevýhodou pro oprávněného by byla nutnost ukončení dlouholeté spolupráce s jedním exekutorem.

9) Seznam použitých zkratek

- a) občanský zákoník (OZ)
- c) občanský soudní řád (OSŘ)
- d) příkaz k úhradě nákladů exekuce (PUNE)
- e) exekuční řád (EŘ)
- f) vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách soudního exekutora č. 330/2001 Sb. (ET)
- g) daň z přidané hodnoty (DPH)
- h) osoba samostatně výdělečně činná(OSVČ)
- ch) katastr nemovitostí (KN)
- i) společné jmění manželů (SJM)

10) Seznam použité literatury

Publikace:

- Hlavsa, P.: Exekuční řád s poznámkami a provádějícími předpisy, Linde Praha ,a.s., 2007
- Kasíková, M., Kučera, Z., Plášil, V., Šimka, K., Jirmanová, M., Hubáček, J.: Exekuční řád - komentář C.H. Beck 2007
- Hlavsa, P.: Třetí úvahy nad exekučním řádem. Justiční praxe, 2002
- Winterová, A.: Civilní právo procesní, 4 aktualizované vydání, Linde Praha, a.s., 2006
- Hendrych, D. a kol.: Právní slovník, 2 rozšířené vydání, CH Beck 2003
- Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, C.H. Beck 2006
- Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol.: Občanský soudní řád, komentář - II. díl, 7. vydání, C.H. Beck, 2006
- Jehlička, O., Švestka, O., a kol.: Občanský zákoník – komentář, 3. vydání, C.H.Beck 1996.
- Grossová, M., E.: Exekuce na peněžité plnění, Linde Praha a.s., 2007
- Kurka, V., Drápal, L.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení, Linde Praha, a.s., 2004

Právní předpisy:

- Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb.
- Občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.
- Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti, zákon č. 120/2001 Sb.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem
- Kancelářský řád Exekutorské komory ČR

Judikatura:

- Nález ÚS č.55/1997 Sb. n. a u. (IV. ÚS 68/97)
- Nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 112/04
- Usnesení ÚS sp. zn. I ÚS 450/99 z r. 2001
- Usnesení ÚS sp. zn. II. 150/04
- Usnesení NS sp. zn. 20 Cdo 2668/2004
- Stanovisko NS sp. zn. Cpjn 200/2005 (R 31/2006)
- Rozsudek NS ČR sp. zn. 32 Odo 442/2003
- Usnesení NS sp. zn. 20 Cdo 176/2006
- Usnesení NS sp. zn. 20 Cdo 420/2006
- Usnesení NS sp. zn. 20 Cdo 1642/2004
- Usnesení NS sp. zn. 21 Cdo 1774/99, 4/2001 SbRc.
- Usnesení NS sp. zn. 20 Cdo 180/2003
- Usnesení NS sp. zn. 139/2000
- Usnesení KS v Českých Budějovicích sp. zn. 15 Co 48/2003
- Rozsudek KS v Hradci Králové sp. zn. 12 Co 717/92
- Usnesení KS v Brně sp. zn. 12 Co 538/2003
- Usnesení KS v Hradci Králové sp. zn. 23 Co 9/2003
- Usnesení KS Ústí nad Labem - pobočka Liberec sp. zn. 30 Co 341/2003

Další prameny:

- www.exekutorska.komora.cz
- Konkurzní noviny č. 9, ze dne 30. 4. 2008
- www.portal.justice.cz/MS, Důvodová zpráva k novele exekučního řádu

11) Summary

Civil distraintment according to Code of Execution

The question of forced acts is old as mankind itself. The personnel distraintment known from the past is in modern countries replaced by the real distraintment which does not directly target a person of debtor but his / her property instead. In the Czech Republic, the institute of a court distrainer was first legalized in 2001 as a tribute to unsatisfactory state of exaction by the power for executions granted obligations. Today, the creditors have a choice to either enforce their rights by a “classical execution of a decision” or by “execution”. The statistics of annual growth of executions clearly prove that creditors more frequently turn with their claims to the court distrainers and also, that the importance of judicial enforcement order recedes into the background. The legalization of Code of Execution renewed the trust of people in the execution procedure. These regulations guarantee to the creditors that their legitimate rights will be properly executed which was not always the case in the past.

The Code of Execution is in my opinion one of the most important laws which were enacted after 1989. Its impact is undisputable. It is rather a controversial law which, since its enactment, has many supporters and certainly even more caveators. Even Czech Helsinki Committee expressed the insufficiencies in the Code of Execution, especially the inadequate arrangements of levying the execution on somebody's property. Czech Helsinki Committee criticized primarily the adequacy principle which states the distrainer's duty to carry out the execution in such manner that the size of debtor's obligation must not be in obvious disproportion with the price of objects to be executed. This principle however was never entirely respected. The reason of this disobedience can be caused by the impossibility of estimating the effect of the warrant of distress on debtor's property. It is quite difficult for a distrainer to estimate whether the issued warrant of distress will satisfy the creditor's claim or if it will be necessary to issue another warrant of distress. Furthermore, any delay in issuing the fieri facias can endanger a successful end of execution.

Today there is the “middle amendment” of the Code of Execution being prepared. This novel should significantly change the way the executions are levied. Only time

will show how successful this amendment will be and also, if it will be even passed by the Czech Parliament in proposed wording.

I believe that despite of numerous insufficiencies of this important law, which were to a certain extent eliminated by subsequent amendments and judicial practice, its impact consists in positive bolstering of judicial enforcement order and it also strengthens low confidence of creditors that the Czech Republic will sufficiently protect their interests and rights.

12) Seznam klíčových slov (Key words):

Exekutor (Distraîner)

Exekuce (Distraint, distraîment, execution)

Exekuční řád 120/2001 Sb. (Code of Execution 120/2001 Coll.)

Výkon rozhodnutí (Execution of a decision)